

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ
INSTITUTAS

Politikos mokslų bakalauro programa

GYTIS SINICINAS
IV kurso, I grupės studentas

**Europos Sąjungos bendros saugumo ir gynybos politikos evoliucija:
Nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo susitarimo (PESCO)
pasirašymą lėmusių veiksnių analizė**

BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovas: Marijuš Antonovič

Vilnius, 2018

BAKALAURO DARBO PRIEŠLAPIS

Bakalauro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v.; pavardė)

.....
(parašas)

Bakalauro/magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Bakalauro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Bakalauro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas bakalaurinis darbas „*Europos Sąjungos bendros saugumo ir gynybos politikos evoliucija: Nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo susitarimo (PESCO) pasirašymą lėmusių veiksmų analizė*“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Gytis Sinicinas

Sinicinas G. Europos Sąjungos bendros saugumo ir gynybos politikos evoliucija: Nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo susitarimo (PESCO) pasirašymą lėmusių veiksnių analizė: Politikos mokslų specialybės, bakalauro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas M. Antonovič. – Vilnius, 2018. – 48 p.

Reikšminiai žodžiai: Nuolatinis struktūrizuotas bendradarbiavimas, PESCO, ES bendra saugumo ir gynybos politika, neoliberalus institucionalizmas, Europos kariniai pajėgumai, ES institucijos, valstybių tarpusavio priklausomybė.

Šiame darbe yra analizuojama Europos Sąjungos bendros saugumo ir gynybos politikos evoliucija: nuolatinio struktūrizuoto susitarimo pasirašymui (PESCO) įtaką turėję veiksniai. Pagrindiniai instituciniai veiksniai yra analizuojami remiantis neoliberalaus institucionalizmo teorijos prielaidomis, siekiant išsiaiškinti, kas lėmė PESCO susitarimo pasirašymą, yra pasitelkiamas proceso atsekimo analizės metodas, kuris leidžia paaiškinti kaip konkrečių įvykių seka lėmė konkretaus reiškinio atsiradimą. Darbe identifikuojami svarbiausi ES institucijų ir išorės veiksniai, kurie turėjo didžiausią įtaką, jog ES valstybės narės pasirašė PESCO susitarimą. Siekiama išsiaiškinti, kodėl ilgą laiką stagnacijos būsenoje buvusi ES bendra saugumo ir gynybos politika tapo vienu iš pagrindinių ES darbotvarkės prioritetų.

Turinys

Įvadas.....	5
1. Literatūros apžvalga	7
1.1 Teorinis pagrindas: Neoliberalaus institucionalizmo teorija ir jos pagrindinės prielaidos	10
1.2 Metodologija	14
2. Europos saugumo ir gynybos politikos raida ir evoliucija	16
2.1 2003 m. ES Saugumo strategija	16
2.2 Europos gynybos agentūra	17
2.3 Lisabonos sutartis	18
3. Vokietijos ir Prancūzijos PESCO susitarimo vizijų skirtumai	19
3.1 PESCO susitarimo pasirašymas	20
3.2 PESCO Susitarimas: Revoliucija ES gynybos politikoje?	23
3.3 Institucinių veiksmų įtaka PESCO susitarimo įgyvendinimui	24
3.3.1 Bratislavos suvažiavimas 2016 m.....	25
3.3.2 2016 m. ES Globali strategija.....	26
3.3.3 ES Globalios strategijos įgyvendinimo planas	27
3.3.4 ES-NATO strateginės partnerystės deklaracija	28
3.3.5 ES Komisijos gynybos veiksmų planas.....	29
3.3.6 ES Koordinuotos metinės gynybos apžvalga	31
3.3.7 Europos Parlamento požiūris į ES bendrą saugumo ir gynybos politiką	32
3.3.7 ES Tarybos pritarimo PESCO iniciatyvai svarba.....	33
3.4 Išorės veiksniai lėmę ES institucijas imtis veiksmų efektyvinant ES bendrą saugumo ir gynybos politiką.....	34
3.4.1 Jungtinės Karalystės sprendimas išstoti iš ES	34
3.4.2 JAV Prezidento Trumpo išrinkimas	35
3.4.3 Kitų išorinių veiksmų įtaka ES bendros saugumo ir gynybos politikos vystymui.....	36
3.5 ES valstybių narių tarpusavio priklausomybės didėjimas gynybos srityje.....	37
Išvados ir Pasiūlymai.....	40
Literatūros sąrašas	42
Summary.....	48

Ivadas

Europa susiduria su bene rimčiausiais saugumo iššūkiais per paskutinius 60 metų. Naujos saugumo grėsmės, kibernetinės atakos, teroristiniai išpuoliai, tikrina Europos valstybių saugumą, o Europos gyventojai vis dažniau pradeda dairytis naujų saugumo garantų už savo valstybių sienų ribų, kurie galėtų dar labiau sustiprinti regiono saugumą. Senasis žemynas siekdamas būti stipriu regionu, turi užtikrinti saugumo institucijų ir gynybinių pajėgumų stiprinimą bei kūrimą. Apie bendrus Europos Sąjungos (ES) karinius pajėgumus iki šiol buvo kalbama, tačiau jokių konkrečių ir veikiančių priemonių imtasi praktiškai nebuvo, tačiau viskas pradėjo keistis per paskutinius kelerius metus. JAV išrinkus naująjį prezidentą Donaldą Trumpą ir jam pradėjus garsiai kalbėti apie NATO kaip karinio aljanso neveiksmingumą, Europos valstybių vadovai sunerimo, nes JAV indėlis bendrai aljanso narių gynybai yra neabejotinas ir yra laikomas pagrindiniu Europos saugumo garantu. Kelią link bendrų ES karinių pajėgumų, o ateityje galbūt ir bendros kariuomenės suformavimą atvėrė ir Didžiosios Britanijos sprendimas išstoti iš sąjungos, nes Jungtinė Karalystė nuolat stipriai oponuodavo šiai idėjai. Bendra ES kariuomenės idėja yra sąlyginai nauja tema, tačiau vis dažniau galima pamatyti aktyvesnę ES valstybių narių ir ES institucijų susidomėjimą šia sritimi.

Vienas iš naujausių su šia tema susijusių dokumentų yra Europos komisijos „Apmatymų apie Europos gynybos ateitį“, kuris seka iš 2017 m. kovo 1 d. Europos komisijos paskelbtos Baltosios knygos dėl Europos ateities, aptariančios 5 galimus tolesnės ES raidos scenarijus iki 2025 m¹. Šiuo dokumentu Europos komisija siekia paskatinti šalių narių diskusijas dėl ES saugumo ir gynybos integracijos apimties ateityje ir nušviesti platesnį strateginį kontekstą, įgyvendinant ES globalią strategiją saugumo ir gynybos srityje. Dokumente yra pateikiami pagrindiniai strateginiai veiksniai ir iššūkiai, kurie turės įtakos saugumo ir gynybos ateičiai Europoje, atsižvelgiant į tai, yra pateikiami 3 scenarijai, kaip ES valstybės gali judėti link didesnės integracijos gynyboje. Pirmi du pateikiami scenarijai yra: Bendradarbiavimas saugumo ir gynybos srityje bei Dalijimasis saugumu ir gynyba. Visi pateikiami scenarijai yra persidengiantys ir vienas kitą papildantys, tačiau skiriasi ambicijų lygiu. Galutinė vizija yra įvardijama „Saugumo ir gynybos Sąjunga“. Europos Komisija teigia, kad scenarijai tik iliustruoja galimus raidos variantus ir nesudaro galutinio Europos Komisijos teisinio ir politinio požiūrio į ES saugumo ir gynybos ateitį. Sprendimai dėl ES integracijos saugumo ir gynybos srities stiprinimo yra valstybių narių rankose, tačiau šis dokumentas gali būti laikomas, kaip viena iš priemonių paskatinti ES valstybes nares daugiau diskutuoti apie ES gynybą ir kartu atsigręžti į bendros saugumo ir gynybos politikos

¹ European Commission, „*Reflection paper on the future of European defence*“, Brussels, 2017 <https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-defence_en.pdf > [Žiūrėta 2018 10 01]

pagrindinius mechanizmus, leidžiančius valstybėms narėms efektyviau bendradarbiauti saugumo ir gynybos srityje.

ES valstybės narės ir ES institucijos, siekdamos išspręsti naujus iššūkius ir naujai kylančias grėsmes, pradėjo ieškoti naujų būdų, kurie galėtų sustiprinti Europos regiono saugumą. Vis dažniau politikų pasisakymuose buvo girdimos kalbos apie ES bendros saugumo ir gynybos politikos atgaivinimą, pradėta ieškoti priemonių, kurios leistų šią politiką padaryti efektyvesne ir taip geriau užtikrinti ES valstybių narių bendradarbiavimą gynybos srityje. ES institucijų susidomėjimas bendra saugumo ir gynybos politika ypač pasireiškė 2016-2017 m.² ES vyriausioji įgaliotinė Federica Mogherini vienoje iš savo kalbų Europos Parlamente teigė: „Yra jaučiamas poreikis, jog ES taptų galia, kuri galėtų užtikrinti regiono taiką ir saugumą.“³ Šiuo laikotarpiu matomas aktyvesnis ES institucijų darbas vystant saugumo ir gynybos politiką, galima įžvelgti didesnę institucijų įsitraukimą, siekiant sustiprinti ES valstybių narių bendradarbiavimo gynybos srityje galimybes. Vienu svarbiausiu veiksniu vystant ES bendrą saugumo ir gynybos politiką yra laikomas nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo susitarimo pasirašymas, kuris yra laikomas svarbiu žingsniu ES istorijoje, siekiant sukurti tinkamą platformą, kuri užtikrintų glaudų ES valstybių narių bendradarbiavimą gynybos srityje, o taip kartu ES suteiktų daugiau autonomiškumo, kuris leistų ES būti mažiau priklausomai nuo JAV. Pagrindiniai šio susitarimo aspektai bus aptariami tolimesnėse darbo dalyse. Šiame tyrime bus svarbu apžvelgti chronologinę ES bendros saugumo ir gynybos politikos eigą, nes ji yra tiesiogiai susijusi su darbo problema ir pagrindiniu tyrimo klausimu, todėl darbe yra aktualu apžvelgti veiksnius, kurie prisidėjo prie šios politikos tolimesnio vystymo.

Darbo problema: Ilgą laiką ES bendra saugumo ir gynybos politika buvo stagnacijos stadijoje, ko pasekoje, jokių reikšmingų pokyčių nebuvo matoma. Viskas pradėjo keistis per paskutinius kelerius metus, o kulminacija buvo pasiekta pasirašius nuolatinį struktūrizuoto bendradarbiavimo susitarimą (toliau - PESCO), kuris turėtų leisti valstybėms narėms geriau ir efektyviau bendradarbiauti saugumo ir gynybos srityje, arba bent jau sukurti platformą šiam tikslui pasiekti. Ilgą stagnacijos procesą galima paaiškinti remiantis sudėtingu ES institucionalizacijos procesu ir tai, jog ES bendros gynybos idėja ilgai nebuvo laikoma pagrindiniu Sąjungos prioritetu. Šiame darbe bus siekiama atsakyti į klausimą: kokie veiksniai lėmė, jog buvo pasirašytas PESCO

² European Council, „*Timeline: EU Cooperation on security and defence*“, 2018.

<<http://www.consilium.europa.eu/en/policies/defence-security/defence-security-timeline/>> [Žiūrėta 2018 04 29], pateikiamoje nuorodoje yra išskiriami svarbiausi įvykiai susiję su ES bendra saugumo ir gynybos politika. Įvardijami pagrindiniai susitarimai, deklaracijos ir kiti reikšmingi įvykiai, kurie prisidėjo prie politikos tolimesnio vystymo.

³ Federica Mogherini, „*Speech at the European Parliament plenary session on European Foreign Security and defence policy*“, Strasbourg, 2017. <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/37256/speech-high-representativevice-president-federica-mogherini-european-parliament-plenary_en> [Žiūrėta 2018 05 07]

susitarimas? Koks buvo ES institucijų indėlis šio susitarimo pasirašymui? Detalesnis darbo problemos kontekstas yra aptariamas literatūros apžvalgoje bei teorinėje dalyje.

Šiam tikslui pasiekti yra formuojami **pagrindiniai darbo uždaviniai**:

- Pristatyti neoliberalaus institucionalizmo teorijos pagrindines prielaidas, kuriomis remiantis bus bandoma įrodyti, jog institucijos ir tam tikrų susitarimų pasirašymas, užtikrina valstybių tarpusavio bendradarbiavimą.
- Apžvelgti ES saugumo ir gynybos politikos raidą nuo 1998 m. pasirašytos Prancūzijos ir Jungtinės Karalystės deklaracijos, kuri yra laikoma šios politikos pradžia. Identifikuoti ir išanalizuoti svarbiausius veiksnius, prisidėjusius prie ES saugumo ir gynybos politikos kūrimo ankstyvojoje stadijoje.
- Išanalizuoti PESCO susitarimo pasirašymo aplinkybes ir pagrindinius šio susitarimo aspektus.
- Remiantis akademinė literatūra bei pirminiais šaltiniais identifikuoti, kodėl 2016-2017 m. buvo kertinis lūžis ES bendros saugumo ir gynybos politikos vystyme. Išanalizuoti pagrindinius institucinius ir išorės veiksnius, bei pokyčius lėmusius PESCO susitarimo pasirašymą.

Siekiant atsakyti į pagrindinį tyrimo klausimą bus pasitelkiama neoliberalaus institucionalizmo teorija, kurios prielaidos leidžia paaiškinti, kaip institucijos prisideda prie valstybių tarpusavio bendradarbiavimo kūrimo ir paaiškina, kodėl valstybės kuria įvairius formalius režimus savo tarpusavio priklausomybei valdyti. Stengiantis atsakyti į tyrimo klausimą bus naudojamas Peter A. Hall proceso atsekimo metodas, kurio pagrindinis aspektas yra, jog tam tikrų įvykių seka lemia naujo reiškinio atsiradimą.

1. Literatūros apžvalga

Prieš pradėdant literatūros apžvalgą, pirmiausia yra svarbu paminėti, jog nuolatinis struktūrizuoto bendradarbiavimo susitarimas (PESCO) buvo pasirašytas 2017 m. gruodžio 11 d., todėl akademinės literatūros, nagrinėjančios šio susitarimo pasirašymą rasti yra sudėtinga, o tai suteikia papildomos pridėtinės vertės šiam darbui ir tolimesniems iniciatyvą nagrinėjantiems tyrimams. Literatūros apžvalgoje daugiausia dėmesio bus skiriama apžvelgti literatūrai susijusiai su ES bendra saugumo ir gynybos politika, nes PESCO iniciatyva yra laikoma jos dalis.

Didžioji dalis literatūros ir įvairių straipsnių, susijusių su Europos Sąjungos gynyba yra pasidalinę į dvi dalis: pozityvią ir šią idėją palaikančią pusę, bei priešingai, šiai idėjai prieštaraujančiai ir ja netikinčiai pusei. "*The paradox of EU defence policy*" straipsnio autorius Daniel Keohane yra linkęs bendrąją ES gynybos idėją laikyti sunkiai įgyvendinama. Savo

straipsnyje jis teigia, jog ES yra be galo sunku, o galbūt net neįmanoma prieiti prie strateginio bendros ES gynybos politikos formavimo⁴. Taip yra dėl to, jog pasak autoriaus, ES narių nuomonės per daug išsiskiria, vyrauja skirtingi interesai. Dalis narių labiau fokusuojasi teritorinėje gynyboje, o kita dalis ties ekspedicinėmis ES operacijomis. Bendrųjų ES karinių pajėgumų įgyvendinimo idėja yra labiausiai remiama Vokietijos ir Prancūzijos - galingiausių Europos Sąjungos valstybių. Dabartinis Prancūzijos prezidentas Emanuelis Macronas taip pat pasisako už bendrųjų karinių pajėgumų idėją, tačiau Vokietijos ir Prancūzijos požiūriai šiuo klausimu išsiskiria. Vokietija pasisako prieš pajėgumų naudojimą už Europos ribų, o Prancūzija, atvirkščiai, akcentuoja, jog pajėgumai turėtų būti naudojami įvairiose tarptautinėse operacijose, pavyzdžiui Afrikoje.

Maxime H. ir A Larive, savo knygoje „*Debating European security and defense policy understanding the complexity*“⁵ remdamiesi trejomis tarptautinių santykių teorijomis: Neoliberalizmu, Neorealizmu ir Socialiniu konstruktyvizmu, analizuoja kaip šių teorijų pagrindinės prielaidos leidžia paaiškinti bendrą ES saugumo ir gynybos politikos evoliuciją, pagrindinius faktorius, nulėmusius šios politikos poreikį ES institucijose ir kuri iš šių teorijų būtų geriausiai tinkama paaiškinti šios politikos sudėtingumą. Kiekvienai teorijai pateikiami už ir prieš argumentai, tačiau autoriai neformuoja pozicijos, kuri teorija galėtų geriausiai atskleisti ES gynybos ir saugumo politikos aiškinimą. Leidinys yra plataus masto, kuriame autoriai taip pat aptaria pagrindines varomąsias jėgas, kurios stumia bendrą saugumo ir gynybos politiką į priekį, JAV įtaką šios politikos tolimesniam vystymui. Analizuoja ir bando išsiaiškinti valstybių ir institucijų įtaką integracijai saugumo ir gynybos politikoje.

Finn Laursen redaguotoje knygoje „*The EU's Lisbon Treaty: Institutional choices and Implementation*“ analizuoja, kokie instituciniai pokyčiai įvyko Europos Sąjungos institucijose po Lisabonos sutarties ir kaip tai paveikė ES bendrą saugumo ir gynybos politiką.⁶ Knygos autoriai pateikia argumentą, jog valstybių narių nacionalinis ir kartu tarptautinis saugumas turi būti užtikrinamas tarptautinių institucijų pagalba. Su šiais iššūkiais, valstybės gali susidoroti bendradarbiaudamos, o tolimesnis bendros saugumo ir gynybos politikos ir jos pagrindinių prioritetų vystymas yra puikus žingsnis šiam procesui pasiekti. Labiau efektyvi ir veiksminga politika gali būti užtikrinama tada, kai yra perkeliamos kompetencijos iš nacionalinio į tarptautinį lygmenį. Knygoje minimos Maastrichto, Amsterdamo ir Nicos sutartys suteikė aiškesnę darbų pasiskirstymą tarp ES institucijų, tačiau šios sutartys galiausiai neužtikrino efektyvios ir tinkamai funkcionuojančios ES užsienio politikos. Kaip teigiama knygoje, Lisabonos sutartis pateikia aiškias

⁴ Daniel Keohane, „*The Paradox of EU Defence Policy*“, Center for security studies, Zurich, 2016.
<<https://isnblog.ethz.ch/security/the-paradox-of-eu-defence-policy>> [Žiūrėta 2017 10 14]

⁵ Maxime H. ir A. Larive, *Debating European security and defense policy understanding the complexity*, Miami University, Miami, 2014.

⁶ Finn Laursen, *The EU's Lisbon Treaty: Institutional choices and Implementation*, Ashgate Publishing, 2012.

gaires, kuriomis turėtų būti vystoma ES bendra saugumo ir gynybos politika, kartu stiprinant valstybių tarpusavio bendradarbiavimą. Išsamiai aprašoma naujai sukurta pozicija: ES vyriausiasis įgaliotinis išorės santykiams ir jo pagrindinės funkcijos, kurios turėtų užtikrinti sklandesnę ES užsienio politikos vykdymą ir vystymą.⁷ Lisabonos sutartyje pirmą kartą paminimas ir nuolatinis struktūrizuotas bendradarbiavimas - PESCO, kuris yra įvardijamas kaip pagrindinis motoras, kuris leis valstybėms narėms giliau ir efektyviau bendradarbiauti gynybos srityje. Nors iniciatyva buvo pristatyta 2009 m., tačiau valstybėms narėms prireikė beveik dešimtmečio, jog susitarimas būtų pasiektas. Detalesni instituciniai pokyčiai, kurie įtakojo valstybių narių apsisprendimą prisijungti prie PESCO mechanizmo bus analizuojami baigiamojo darbo tyrime.

Straipsnyje „*Can France and Germany make PESCO work as a process toward EU defense*⁸“ aprašomas bendras iniciatyvos tikslas, taip pat paminima, jog PESCO susitarimas yra Kasmetinės gynybos apžvalgos ir Europos gynybos fondo bendro paketo dalis, kuri labiausiai remiama ir inicijuojama buvo Vokietijos ir Prancūzijos. Ahmet Cemal Ertruk straipsnyje „*EU's PESCO: A new foreign policy instrument or the same old story*“ kritikuoja ES neefektyvumą ir nesugebėjimą greitai spręsti su saugumu susijusias problemas ir kaip pavyzdį pateikia krizę Balkanuose bei Krymo aneksiją.⁹ Iš esmės, autorius straipsnyje teigia, jog šio susitarimo pasirašymas įrodo, jog ES yra pasirengusi ir norinti būti mažiau priklausoma nuo JAV saugumo srityje, tačiau ar PESCO tikrai suteiks naudos šiam tikslui pasiekti yra abejojama.

Ilgą laiką Europos Sąjunga buvo (ir vis dar yra) priklausoma nuo NATO aljanso, kuris yra laikomas saugumu garantu, tačiau daugeliui valstybių narių, problema tapo per didelė priklausomybė nuo JAV ir jos įsivyravusiai hegemonijai Europos saugumo srityje. Niels Lachmann straipsnyje „*The EU-CSDP-NATO Relationship: asymmetric cooperation and the search for momentum*¹⁰“ analizuoja NATO ir ES santykius saugumo ir gynybos srityje. Šie santykiai yra įvardijami kaip asimetriški, kas reiškia, jog nėra jokios oficialios sistemos jungiančios NATO aljansą ir ES institucijas. NATO aljansas, kol kas egzistencinės grėsmės nejaučia ir yra Europos saugumo garantas, tačiau ES bendros saugumo ir gynybos politikos vystymas taip pat yra skatinamas, nes taip akcentuojamas gynybos stiprinimas ir bendrų karinių pajėgumų vystymas. Abiejų organizacijų sklandus bendradarbiavimas gynybos srityje leistų sukurti geresnes sąlygas

⁷ Laursen, 47.

⁸ Alice Billon-Galland, „*Can France and Germany make PESCO work as a process toward EU defense?*“, The German Marshall fund of the United States, 2017. <<http://www.gmfus.org/publications/can-france-and-germany-make-pesco-work-process-toward-eu-defense>> [Žiūrėta 2018 10 16]

⁹ Ahmet Cemal Ertruk, „*EU's PESCO: A new foreign policy instrument or the same old story*“, Istanbul University, 2017. <http://www.gpotcenter.org/dosyalar/PB_51.pdf> [Žiūrėta 2018 10 16]

¹⁰ Niels Lachmann, „*The EU-CSDP-NATO Relationship: asymmetric cooperation and the search for momentum*“, Studia Diplomatica, 2010. <http://findresearcher.sdu.dk/portal/files/50376622/Lachmann_Studia_Diplomatica_NATO_CSDP_EU.pdf> [Žiūrėta 2018 10 16]

valstybėms narėms bendradarbiauti ir kurti saugesnį Europos regioną. Taip pat kalbama, jog ES reikėtų atsiriboti nuo persidengimo su NATO vykdomoms misijoms, o labiau akcentuoti pajėgumų vystymą, investicijas ir mokymus. Apibendrinant, ES bendros saugumo ir gynybos politikos vystymas neturėtų kvestionuoti NATO kaip saugumo tiekėjo pozicijos Europoje, tačiau NATO šalininkai neprieštarautų ir didesnei Europos autonomijai saugumo srityje, jei tik taip būtų sustiprinama bendra valstybių narių gynyba.

Apibendrinant literatūros apžvalgą, galima teigti, jog ilgą laiką stagnacijos būsenoje buvusi ES saugumo ir gynybos politika pradėjo įgauti pagreitį. PESCO susitarimas teoriškai turėtų tapti tinkama platforma, užtikrinančia ES valstybių narių bendradarbiavimą saugumo srityje, todėl siekiant išanalizuoti šios iniciatyvos sukuriama naudą, bus analizuojami veiksniai, kurie lėmė šio susitarimo pasirašymą. Baigiamojo bakalauro darbo aktualumui svario suteikia iniciatyvos pasirašymo laikas, o akademinėje literatūroje, kol kas trūksta šia iniciatyvą detaliai analizuojančių studijų.

1.1 Teorinis pagrindas: Neoliberalaus institucionalizmo teorija ir jos pagrindinės prielaidos

Šis skyrius bus skirtas apžvelgti vienai iš tarptautinių santykių teorijų - Neoliberaliajam institucionalizmui. Ši teorija bus pagrindinis teorinis pamatas, kuria remiantis bus bandoma išanalizuoti nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo susitarimo pasirašymo reikšmę ir jo pasirašymą lėmusių veiksnių identifikavimui ir analizei. Neoliberalaus institucionalizmo teorija buvo pasirinkta dėl to, jog jos šalininkai analizuoja valstybių bendradarbiavimą įvairiose srityse, o jis yra įtvirtinamas įvairių tarptautinių institucijų pagalba. Šiais laikais tarptautinės institucijos vis daugiau įtakoja valstybių pasirinkimus ir vystymosi kelią. Didžioji dalis valstybių priklauso įvairioms organizacijoms ar yra tarptautinių institucijų dalis. Neoliberalaus institucionalizmo teorija leidžia geriausiai išanalizuoti, kaip tarptautinės institucijos sukuria sąlygas valstybių tarpusavio bendradarbiavimui.

Intensyvus sutarčių skaičiaus augimas tarp valstybių, regioninės integracijos stiprinimas Europoje ir kitose pasaulio dalyse įrodo, jog tarptautinė politika laikui bėgant, tapo labiau institucionalizuota.¹¹ Tarptautinės institucijos ir organizacijos akademinėje literatūroje turi įvairių apibrėžimų, bet tinkamiausias būtų: „įvairių taisyklių rinkinys, kuriuo siekiama valdyti ir kontroliuoti tarptautinį elgesį, bei sukurti būdus, kurie užtikrintų ar sukurtų sąlygas valstybių

¹¹ Walter Carlsnaes, Thomas Risse ir Beth A. Simmon, *Handbook of international relations*, Sage publications, London, 2013, 326.

bendradarbiavimui".¹² Tarptautines institucijas tyrė didelis skaičius įvairių tarptautinių teorijų atstovų, tarp jų ir neoliberalai, kurie mano, jog institucijos yra vienas iš valstybių tarpusavio bendradarbiavimo garantų.

Gunther Hellman ir Reinbard Wolf savo knygoje „*Neorealism, neoliberal institutionalism and the future of NATO*“¹³ pateikia argumentus apie valstybių bendradarbiavimo galimybes remdamiesi neorealizmo ir neoliberalaus institucionalizmo teorija. Didžioji knygos dalis skirta šių teorijų pagrindinėms prielaidoms analizuoti ir iškilusiems ginčams nagrinėti. Kadangi neoliberalaus institucionalizmo atstovai teigia, jog institucijos ir jų kūrimas gali stipriai įtakoti valstybių tarpusavio bendradarbiavimą įvairiose srityse. Nors knygoje ir didžiausias dėmesys skiriamas NATO aljansui nagrinėti, pagrindines pateikiamas neoliberalaus institucionalizmo teorijos prielaidas galima lengvai pritaikyti ir ES saugumo ir gynybos politikos analizei, bei PESCO susitarimo pasirašymui įtaką turėjusių veiksnių aptarimui ir jų analizei.

Vertinant tarptautinių institucijų vaidmenį valstybių tarpusavio priklausomybei valdyti ir bendradarbiavimui kurti, pirmiausia, yra svarbu išsiaiškinti, kodėl valstybės nusprendžia kurti formalius režimus ir kokie veiksniai lemia tarptautinių institucijų atsiradimą. Valstybės siekdamos įgyvendinti savo nacionalinius interesus dažnai susiduria su problemomis ir iššūkiais. Valstybių bendrų interesų atradimas lemia, jog smarkiai padidėja naujų institucinių susitarimų paklausa, kas sąlygoja bendrų ir kartu nacionalinių interesų įgyvendinimą.¹⁴ Keičiantis valstybių nacionaliniams interesams, o tai dažnai įtakoja įvairūs išorės veiksniai, keičiasi ir institucijos ar yra kuriami nauji formalūs režimai, kurie efektyviai prisideda prie valstybių interesų įgyvendinimo.¹⁵ Valstybės supranta, jog bendradarbiaujant, galima daug efektyviau įgyvendinti ir savo nacionalinius interesus, o tam yra reikalingi partneriai siekiantys panašių tikslų. Tam, kad būtų užtikrinamas valstybių tarpusavio bendradarbiavimas, joms reikėjo sukurti režimus, kad būtų kontroliuojama tarpusavio priklausomybė. Tarptautinių institucijų kūrimas leidžia valstybėms efektyviau spręsti kolektyvines problemas, dalintis informacija, institucijos užtikrina valstybių bendradarbiavimo skaidrumą, taip kartu yra mažinami kolektyvinių veiksmų įgyvendinimo kaštai.¹⁶

Valstybes kurti formalius institucinius režimus dažniausiai paskatina tai, jog institucijos gali stipriai prisidėti prie valstybių efektyvaus bendradarbiavimo kūrimo, kuris yra

¹² Ten pat, 328.

¹³ Gunther Hellmann ir Reinbard Wolf, *Neorealism, neoliberal institutionalism and the future of NATO*, Security studies, London, 1993, 3-43.

¹⁴ Jennifer Sterling - Folker, „*Competing Paradigms or birds of a Feather? Constructivism and neoliberal institutionalism compared*“, The international studies association, Oxford, 2000, 101.
<<https://www.jstor.org/stable/pdf/3013971.pdf?refreqid=excelsior%3A82e0243c28aad8c26f8d44a340860b18>> [Žiūrėta 2018 04 04]

¹⁵ Sterling - Folker, 103.

¹⁶ Lisa Martin ir Beth Simons, „*International Organizations and institutions*“, London, 2012, 2.

<https://scholar.harvard.edu/files/bsimmons/files/ch_13_-_international_os_and_is.pdf> [Žiūrėta 2018 04 04]

paremtas bendros naudos siekimu.¹⁷ Valstybėms yra daug palankiau išlaikyti jau sukurtus institucinius režimus, net ir pasiekus pagrindinį tikslą dėl kurio jos buvo sukurtos, nes jas išlaikyti reikia mažiau pastangų ir kaštų, nei kurti naujas.¹⁸ Vienas iš svarbiausių kriterijų kuriant institucijas yra laikomas informacijos pasidalinimas tarp valstybių narių, nes tai padidina galimybes įgyvendinti susitarimus, kurie yra reikalingi iškilus naujoms problemoms ar krizėms. Taip pat akcentuojama, jog institucijos gali būti sukuriamos tik tada, kai valstybės dalijasi tam tikrais bendrais interesais, kurių įgyvendinimui ir yra reikalingas formalaus režimo sukūrimas.¹⁹

Analizuojant tarptautinį saugumą ir tarptautines saugumo organizacijas, dažniausiai remiamasi liberalų ir realistų teorijomis.²⁰ Neoliberalaus institucionalizmo teorija, skirtingai nei realizmo teorija akcentuoja tarptautinių institucijų vaidmenį, siekiant užtikrinti valstybių saugumą.²¹ Teorijos šalininkai akcentuoja, jog norint pasiekti sėkmingą valstybių tarpusavio bendradarbiavimą, tarptautinės institucijos gali teikti informaciją, kuri leistų užtikrinti, jog valstybių tarpusavio įsipareigojimai yra labiau patikimi, taip pat nustatyti bendradarbiavimo kryptis ir tikslus.²² Valstybės, kurios nėra prisijungusios prie jokios tarptautinės organizacijos ir veikia savarankiškai susiduria su bendradarbiavimo problemomis. Kalinio dilema būtų puikus pavyzdys, kai autonomiškumas ir veikimas iš savanaudiškų paskatų lemia prastesnę galutinę naudą.²³ Tačiau neoliberalaus institucionalizmo atstovai teigia, jog institucijos gali išspręsti šią problemą ir suteikti galimybę valstybėms pasiekti abipusiškai palankius rezultatus.

Neoliberalaus institucionalizmo šalininkai pripažįsta, jog valstybės veikia siekdamos savo nacionalinių interesų, tačiau teorijos atstovai optimistiškiau žiūri į atskirų valstybių tarpusavio bendradarbiavimą. Jie teigia, jog valstybės gali keisti savo elgesį ir atsižvelgti į kitų valstybių preferencijas, jei yra vykdomas jų tarpusavio koordinavimas.²⁴ Europos Sąjunga, anot teorijos šalininkų, yra laikoma bendrų ekonominių interesų rezultatu. Tai yra forumas, kuriame valstybės narės dalinasi informacija, sprendžia bendras problemas. Pasibaigus šaltajam karui, stipriai keitėsi ir

¹⁷ Robert O. Keohane, *After hegemony: Cooperation and Discord in the World Political economy*, Princeton university press, New Jersey, 1984, 247.

¹⁸ Keohane, *After hegemony*, 247.

¹⁹ Ten pat, 50.

²⁰ Alexander Marshall, „*The EU as a Security Actor a comparative study of the EU and NATO between 2006 and 2014*“, Malmo university, Malmo, 2017, 4.

<<https://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/23144/The%20EU%20as%20a%20Security%20Actor%20-%20A%20Comparative%20Study%20of%20the%20EU%20%26%20NATO%20between%202006%20and%202014.pdf?sequence=2&isAllowed=y>> [Žiūrėta 2018 04 04]

²¹ Marshall, 4.

²² Gunilla Herolf, „*France, Germany, and the United Kingdom cooperation in times of turbulence*“, Stockholm University, Stockholm, 2004, 26. <<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:191194/FULLTEXT01.pdf>> [Žiūrėta 2018 04 10]

²³ Arthur A. Stein, *Neoliberal Institutionalism*, in Christian Reus-Smit & Duncan Snidal (eds.), *The Oxford Handbook of International Relations*. Oxford: Oxford University Press, 2008, 9.

²⁴ Friederike Richter, „The emergence and evolution of CSDP a liberal approach“ Kn. Lorenzo Cladi ir Andrea Locatelli (sud.), *International Relations theory and European security: We thought we knew*, Routledge, 2015, 48.

tarptautinė sistema, o tai lėmė naujos saugumo grėsmės ir iššūkiai. Šie iššūkiai lėmė, jog norint juos įveikti, valstybėms tapo ypač svarbu bendradarbiauti tarpusavyje ne tik ekonominėje srityje, bet ir kitose. Padidėjusi tarpusavio priklausomybė lėmė, jog pradėjo augti įvairių susitarimų ir sutarčių pasirašymas.²⁵

Institucijos užtikrina, jog valstybės narės laikosi tam tikrų įsipareigojimų, o tai kartu stiprina ir tarpusavio bendradarbiavimą, bei užtikrina bendros naudos pasidalijimą tarp valstybių narių. Europos Sąjunga nustato tam tikras taisykles ir procedūras, taip skatindama valstybių narių bendradarbiavimą, sukuriant bendras normas ir vertybes, kurių laikosi kiekviena iš institucijai priklausančių valstybių. Institucijos atlieka svarbų vaidmenį ir kuriant su saugumo klausimais susijusius santykius, o tai yra vykdoma dalinantis bendra informacija ir panaikinant neapibrėžtumo faktorių. Nuolatinis informacijos dalinimasis tarp valstybių narių, leidžia kurti ir saugumo jausmą, kuris yra būtinas tolimesniam valstybių bendradarbiavimui.²⁶

Neoliberalaus institucionalizmo atstovai teigia, jog tarptautinės institucijos ne tik gali prisidėti prie valstybių bendradarbiavimo stiprinimo, tačiau ir formuoti interesus ir kryptis, kurie gali keisti ir valstybių vykdomą politiką.²⁷ Priešingai realizmo teorijos atstovams, neoliberalaus institucionalizmo šalininkai teigia, jog tarptautinės institucijos gali ir toliau skatinti valstybių bendradarbiavimą net ir tada, kai nebėra valstybės interesų, dėl kurių buvo sukurta atitinkama institucija.²⁸ Neoliberalaus institucionalizmo atstovai sutinka su realistais, jog tarptautinis bendradarbiavimas yra sudėtingas dėl anarchinės tarptautinės sistemos prigimties, tačiau jie teigia, jog valstybės šią problemą gali išspręsti sėkmingai įsteigdamos institucijas, kurios leidžia padidinti valstybių tarpusavio pasitikėjimą.²⁹

Neoliberalaus institucionalizmo atstovai teigia, jog valstybių interesus įtakoja įvairios normos, taisyklės, procedūros, kurios yra sukuriamos institucijų.³⁰ Institucijos taip pat suteikia valstybėms galimybę numatyti kitų valstybių elgesį, kadangi jos turi vadovautis institucijos numatytomis taisyklėmis, o tai iš esmės padidina tarpusavio bendradarbiavimo galimybes ir kartu stiprina institucijos stabilumą ir galią.³¹ Valstybės yra pasiryžusios paaukoti dalį savo autonomijos tam, kad būtų pasiektas bendradarbiavimas su kitais institucijos nariais.³² Kiekviena institucija yra kuriama tam, kad būtų pasiektas tam tikras tikslas. ES buvo sukurta pirmiausia, kad skatintų ir

²⁵ Richter, 49.

²⁶ Ten pat, 23.

²⁷ Gunther Hellmann ir Reinhard Wolf, *Neorealism, neoliberal institutionalism and the future of NATO*, Security studies, London, 1993, 3-43.

²⁸ Ten pat, 7.

²⁹ Ten pat, 8.

³⁰ Ten pat, 10.

³¹ Ten pat, 11.

³² Ten pat, 11.

stiprintų valstybių ryšius ekonominėje srityje, tačiau keičiantis tarptautinei sistemai, valstybių narių integraciją siekiama sukurti ir kitose srityse, pavyzdžiui gynyboje.

Europos Sąjungos valstybės narės gali identifikuoti bendrus kaštus ir naudas, kurios gaunamos kuriant tarpusavio bendradarbiavimą įvairiose srityse. Bendras Europos saugumo klausimas egzistavo beveik visą Sąjungos gyvavimo laikotarpį, o institucionalizuotas buvo 1992 m. Maastrichto sutartyje, įsteigiant bendrą užsienio ir saugumo politiką, vėliau Europos saugumo ir gynybos politiką. Europos išorės veiksmų tarnyba, kartu su Lisabonos sutartimi 2009 m. prisidėjo prie ES institucionalizacijos proceso saugumo srityje.³³ Tam tikrų sutarčių pasirašymas gali nukreipti valstybes nares tam tikra linkme, kurios yra privaloma laikytis. Europos Sąjunga atlieka svarbų vaidmenį mažinant anarchijos efektą ir suteikiant daugiau galios mažesnėms Sąjungos narėms.

ES jau savo kūrimosi pradžioje bandė įgyvendinti saugumo politiką, kuri turėtų sustiprinti regiono saugumą. Europos gynybos bendruomenės steigimo pavyzdys 1950-aisiais būtų puikus to pavyzdys, tačiau bandymas tai įgyvendinti buvo nesėkmingas.³⁴ Neoliberalaus institucionalizmo atstovai teigtų, jog ES anksčiau nepavyko įgyvendinti svarbių pokyčių saugumo ir gynybos srityje, nes tai nebuvo pagrindinis valstybių narių prioritetas ir jos nepasiekė institucionalizuoto susitarimo šioje srityje. Valstybės narės buvo pasiruošusios savo nacionalines preferencijas perkelti ir bandyti integruoti į ES saugumo ir gynybos sritį, tačiau neapsisprendė dėl kariuomenės instrumentų, taip pat stipriai išsiskyrė ir šios politikos vizijos.³⁵

Remiantis anksčiau paminėtomis neoliberalaus institucionalizmo teorijos prielaidomis, baigiamajame bakalauro darbe bus siekiama atsakyti į pagrindinį darbo klausimą: Kokie veiksniai lėmė, jog buvo pasirašytas PESCO susitarimas, kuris teoriniame lygmenyje turėtų sustiprinti ES valstybių narių bendradarbiavimą gynybos srityje. Remiantis šia teorija bus analizuojami pagrindiniai ES institucijų veiksniai (ES globali strategija, jos įgyvendinimo planas, Europos Komisijos veikla, ES-NATO deklaracija, Europos parlamento požiūris apie bendrą saugumo ir gynybos politiką, Bratislavos suvažiavimas, Europos tarybos sprendimai dėl tolimesnio politikos formavimo), kurie turėjo įtakos susitarimo pasirašymo įgyvendinimui, analizuojant ar ES institucijų pagalba galima sukurti tinkamą platformą valstybių narių bendradarbiavimui gynybos srityje.

1.2 Metodologija

Norint atsakyti į pagrindinį baigiamojo darbo klausimą, bus pasitelkiamas proceso atsekimo analizės metodas. Šis metodas yra apibrėžiamas, kaip sisteminis, diagnostinių įrodymų

³³ Larive, 24.

³⁴ Ten pat, 54.

³⁵ Ten pat, 54.

tyrimas, kuris yra atrinktas ir analizuojamas pagal tyrimo klausimą ir hipotezes. Proceso atsekimo analizė gali reikšmingai prisidėti prie politinio ar socialinio reiškimo paaiškinimo. Šis metodas leidžia analizuoti ir geriausiai atskleisti, kaip tam tikrų įvykių seka įtakojo konkretaus reiškimo atsiradimą.³⁶

Bakalauriniame darbe bus pasitelkiamas Peter A. Hall suformuotas vienas iš trijų proceso atsekimo analizės modelių - istorinis specifinis (angl. *historically specific*), kurio pagrindinis aspektas yra tas, jog daugiausia dėmesio yra skiriama aiškinimui apie tam tikrą chronologinę įvykių seką, kuri lėmė pagrindinio tiriamojo reiškimo atsiradimą.³⁷ Šio modelio vienas iš pagrindinių aspektų yra tas, jog tam tikrų įvykių grandinė ir tam tikri pokyčiai juose, sukelia naujo reiškimo atsiradimą.³⁸

Šiame darbe, siekiant įgyvendinti pagrindinį darbo tikslą ir išsikeltus uždavinius bus remiamasi pirminiais šaltiniais (Įvairiais ES dokumentais, sutartimis, pranešimais), bei antriniais šaltiniais (akademine literatūra, atliktomis studijomis, žiniasklaidos pranešimais, politikų, ES pareigūnų pasisakymais ir kitais užsienio tyrimais susijusiais su darbo tema). Visos ES sutartys, deklaracijos yra plačiai reglamentuotos, o tai leidžia baigiamajame darbe nesunkiai identifikuoti svarbiausius ES institucinius įvykius, kurie bus pagrindinis tyrimo pamatas, siekiant atsakyti į pagrindinį darbo klausimą. Norint išsiaiškinti PESCO susitarimo pasirašymo reikšmę ir aplinkybes, pirmiausia darbe bus svarbu išanalizuoti ES saugumo ir gynybos politikos raidą ir kaitą, tam, kad būtų atskleidžiamas baigiamojo darbo kontekstas. Bus pasitelkiama saugumo ir gynybos politikos chronologinė eiga ir svarbiausi įvykiai, kurie prisidėjo prie šios politikos vystymo ankstyvojoje politikos kūrimo stadijoje. Kadangi vienas iš pagrindinių PESCO iniciatyvos aspektų yra ES valstybių narių bendradarbiavimas gynybos srityje, darbe bus remiamasi pagrindinėmis neoliberalaus institucionalizmo teorijos prielaidomis, kurios leidžia paaiškinti, kaip institucijos prisideda prie valstybių bendradarbiavimo kūrimo ir stiprinimo svarbiausiose ES integracijos srityse. Darbe bus bandoma išsiaiškinti, kokių priemonių buvo imtasi, jog valstybės narės teigiamai įvertintų PESCO iniciatyvą. Siekiant atsakyti į pagrindinį darbo klausimą: kokie veiksniai lėmė PESCO susitarimo pasirašymą? Pirmiausia, bus apžvelgiami 2016-2017 m. pagrindiniai ES įvykiai, kurie yra susiję su bendros saugumo ir gynybos politikos vystymu. Iš daugybės pranešimų ir deklaracijų, bus išskiriami patys svarbiausi ES institucijų įvykiai, kurie turėjo daugiausia įtakos, jog ES valstybės narės galiausiai pritarė PESCO iniciatyvai ir pasirašė tai patvirtinantį susitarimą. Veiksnių įtakos analizė bus pateikiama per neoliberalaus institucionalizmo prizmę. Išanalizavus pagrindinius institucinius veiksnius, taip pat bus aptariami išorės veiksniai, didėjanti valstybių narių

³⁶ David Collier, *Understanding process tracing*, University of California, Berkley, 2011, 823-830.

³⁷ Peter A. Hall, *Systematic process analysis: when and how to use it*, Harvard university, Cambridge, 2006, 24-27.

³⁸ Hall, 24.

tarpusavio priklausomybė ir aiškinamos pagrindinės priežastys, kodėl ES bendra saugumo ir gynybos politika šiuo metu yra laikoma vienu iš pagrindinių ES darbotvarkės prioritetų.

2. Europos saugumo ir gynybos politikos raida ir evoliucija

Šioje darbo dalyje bus apžvelgiama Europos saugumo ir gynybos politikos (toliau - ESGP) laikotarpis ir pagrindiniai aspektai, kurie vėliau paklojo pamatus ir svarbiausiai šio bakalaurnio darbo daliai - PESCO susitarimo pasirašymui.

Iš pradžių, verta paminėti, jog Europos Sąjungos valstybės buvo pasiryžusios glaudžiau bendradarbiauti užsienio politikos ir gynybos srityse dar XX a. 6 dešimtmetyje, tačiau jokių konkrečių ir veiksmingų įvykių įgyvendinti nepavyko arba jie buvo įgyvendinti, tačiau nesėkmingai ir kalbos apie bendrą gynybos politiką tarp ES narių aprimo. Šio klausimo lūžis įvyko prieš du dešimtmečius ir nuo tada valstybės narės yra vis labiau pasiryžusios plėtoti bendrą saugumo ir gynybos politiką. ESGP pradžia galima laikyti 1998-uosius metus, kai Prancūzijoje buvo pasiektas Prancūzijos ir Jungtinės Karalystės susitarimas, kuriam po kiek laiko pritarė ir likusios ES valstybės. Verta paminėti, jog iki 2009 m. ESGP buvo Europos Sąjungos bendros užsienio ir saugumo politikos dalis. Pagrindinė susitarimo esmė buvo tai, jog ES reikėtų įgyti ir pradėti vystyti nuosavus karinius pajėgumus.³⁹ Į klausimą, kodėl rimtesnių veiksmų buvo imtasi taip vėlai, galima atsakyti, jog ES visas saugumo ir gynybos problemas buvo tarsi "perleidusi" NATO aljansui ir didžiausią dėmesį skyrė ekonominei integracijai ir vystymuisi. Po Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos priimtose Sen Malo deklaracijos, kurioje buvo sutarta, jog ES turi būti suteikta teisė priimti sprendimus ir efektyviai reaguoti į iškylančias krizes, kurių sprendimui reikalingi gynybiniai pajėgumai,⁴⁰ ESGP įgavo vis greitesnę pagreitį ir jos formavimasis buvo realizuojamas.

2.1 2003 m. ES Saugumo strategija

Per pastaruosius du dešimtmečius, buvo pradėtos kurti ir formuoti ES kovinės grupės (angl. *EU Battlegroups*), kurios kol kas nebuvo panaudotos realiai ir egzistuoja tik formaliai. Buvo sukurta ir įsteigta Europos Tarybai pavaldi institucijų sistema, kuri yra atsakinga už ESGP įgyvendinimą. Sukurtas Politikos ir saugumo komitetas, ES karinis komitetas, ES karinis štabas ir kitos institucijos, kurios toliau prisidėjo prie ESGP raidos.⁴¹ Viena iš svarbiausių datų yra 2003 m.

³⁹ Gediminas Vitkus, *Europos Sąjungos užsienio politika: trumpas vadovas*, Vilniaus universitetas, Vilnius, 2008, 31.

⁴⁰ Joint Declaration on European Defence, *Franco-British St. Malo Declaration*, Saint-Malo, 1998.

<https://www.cvce.eu/en/obj/franco_british_st_malo_declaration_4_december_1998-en-f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f.html> [Žiūrėta 2018 03 24]

⁴¹ Vitkus, 33.

ES saugumo strategija, kuri buvo parengta Europos Sąjungos vyriausiojo įgaliotinio bendrai užsienio ir saugumo politikai ir jo vadovaujamos ekspertų grupės, vėliau šiai strategijai pritarė ir Europos Vadovų Taryba. Šioje strategijoje buvo išskirtos 5 pagrindinės grėsmės su kuriomis Europa susiduria ir šiomis dienomis:

- Terorizmas
- Masinio naikinimo ginklo platinimas
- Regioniniai konfliktai
- Žlungančios valstybės
- Organizuotas nusikalstamumas

Europos Sąjunga sieks kovoti išnaudodamos Jungtinių Tautų organizaciją ir kaip įmanoma greičiau reaguodamos į kylančias grėsmes.⁴² ES saugumo strategijoje taip pat yra ir pristatomi pagrindiniai strateginiai tikslai:

- Plėtoti saugumo ir stabilumo zoną Europoje
- Siekti ir skatinti stabilios tarptautinės tvarkos
- Visada būti pasirengus imtis visų galimų priemonių, kurios leistų užkirsti kelią grėsmių atsiradimui.

Svarbu paminėti yra tai, jog ši saugumo strategija yra ES valstybių politinė deklaracija, o ne teisiškai privalomas įsipareigojimas, tačiau tai neturėtų sumažinti jos reikšmės, nes ši strategija apima pagrindinius ES užsienio ir saugumo politikos aspektus.⁴³ ES Saugumo strategijoje taip pat yra kalbama, jog ES yra globali veikėja, o Europos pajėgos per pastarąjį dešimtmetį buvo dislokuotos Afganistane, Rytų Timore, Kongo Demokratinėje Respublikoje.⁴⁴ Dokumente taip pat rašoma, jog ES valstybės narės turi būti aktyvesnės, nuoseklesnės ir pajėgesnės, o kad tai įgyvendintų yra akcentuojamas valstybių narių bendradarbiavimas. Turbūt svarbiausias akcentas saugumo strategijoje yra tas, jog akcentuojamas transatlantinis bendradarbiavimas ir teigiama, jog jis nepakeičiamas ir ES veikdama kartu su JAV turi ir toliau plėtoti partnerystę. ES karinių pajėgumų kūrimas yra įvardijamas kaip viena iš priežasčių ir priemonių, kad ši partnerystė būtų užtikrinama ir veiktų sėkmingai.⁴⁵

2.2 Europos gynybos agentūra

Ši dalis bus skirta pristatyti Europos gynybos agentūros įkūrimą ir pagrindines jos funkcijas. Tolimesnėje darbo dalyje bus analizuojama, kaip ši agentūra prisidėjo prie PESCO

⁴² Ten pat, 30.

⁴³ Ten pat, 31.

⁴⁴ Ten pat, 233.

⁴⁵ Ten pat, 243.

susitarimo pasirašymo, todėl pirmiausia yra svarbu pristatyti jos atsiradimo aplinkybes. Europos gynybos agentūra buvo įkurta 2004 m., o pagrindinis jos tikslas yra padėti ES Tarybai ir valstybėms narėms patobulinti ES gynybinius pajėgumus, skirtus bendros saugumo ir gynybos politikos vystymui.⁴⁶ Agentūros veikloje dalyvauja visos valstybės narės, išskyrus Daniją, kuri yra atsiribojusi nuo ES bendros saugumo ir gynybos politikos.

Sprendimas įkurti Europos gynybos agentūrą buvo priimtas bendrųjų reikalų ir išorės santykių taryboje 2004 m. Liepos 12 d.⁴⁷ Šios agentūros įkūrimas įrodė, jog ES yra pasirengusi toliau vystyti gynybos ir saugumo politiką ir yra teigiama, jog ji turės didžiulę įtaką ES gynybos politikos formavimui, bendradarbiaujant valstybėms narėms, kariuomenės įrangos įsigijimams ir vystymui.⁴⁸ Europos gynybos agentūrai buvo paskirtos 4 pagrindinės funkcijos: gynybos pajėgumų vystymas, valstybių narių ginkluočių bendradarbiavimas, technologinės ir industrinės karinės bazės tyrimai ir modernizavimo galimybės.⁴⁹ Visos funkcijos iš esmės reiškia, jog agentūra turėjo teikti analizę ir siūlymus apie ES pajėgumus, jų didinimo poreikį ir valstybių narių bendradarbiavimo gynybos srityje kūrimo galimybes. Europos gynybos agentūros įkūrimas vėliau tapo svarbiu įrankiu bendram PESCO paketui, kuris bus aptariamas tolimesnėse baigiamojo darbo dalyse.

2.3 Lisabonos sutartis

ES bendra saugumo ir gynybos politika - šis pavadinimas atsirado tik po 2009 m. gruodžio mėnesį pasirašytos Lisabonos sutarties, pavadinimas buvo pakeistas iš Europos saugumo ir gynybos politikos. Šios sutarties įsigaliojimas tapo vienu iš pagrindinių įrankių, kuris toliau leido ES valstybėms narėms plėtoti bendrą saugumo ir gynybos politiką. Remiantis pagrindiniais sutarties teiginiais, ES yra suteikiama institucinė galimybė, legalūs įrankiai vystyti ir kurti saugumo ir gynybos politiką.⁵⁰ Lisabonos sutartis taip pat suteikia ES užsienio politikai geresnį matomumą tarptautinėje arenoje, o tai yra daroma įsteigiant naujas pareigas: Europos Tarybos prezidentas ir vyriausiojo įgaliotinio, kuris vadovauja ES išorės veiksmų tarnybai.⁵¹ Lisabonos sutartyje taip pat yra pristatomi ir nauji mechanizmai, kurie suteiks daugiau lankstumo ir efektyvumo, pritaikant

⁴⁶ European Defence Agency, „*The European defence agency at glance*“, 2016.

<https://www.eda.europa.eu/docs/default-source/eda-publications/eda-at-glance-2016_en> [Žiūrėta 2018 04 20]

⁴⁷ Martin Shabu, „*The European Defence agency: a real breakthrough or standard agency?*“, Vyzkumneho centra, Czech Republic, 2006, 3. <<https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2015/11/The-European-Defence-Agency.pdf>> [Žiūrėta 2018 04 12]

⁴⁸ Shabu, 3.

⁴⁹ Ten pat, 5.

⁵⁰ Directorate - general for external policies policy department, „*On the way towards a European Defence Union - a White book as a first step*“, European Parliament, Brussels, 2016, 13. <

http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/535011/EXPO_STU%282016%29535011_EN.pdf> [Žiūrėta 2018 04 13]

⁵¹ Ten pat, 13.

bendrą saugumo ir gynybos politiką. Svarbiausi iš šių mechanizmų yra nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo (PESCO) pristatymai, bei glaudesnio bendradarbiavimo punktai.⁵² Trumpai pristatant pagrindinius Lisabonos sutarties punktus, susijusius su bendra saugumo ir gynybos politika, kuri yra išskirta sutarties 42-46 straipsniuose, galima teigti, jog remiantis sutarties punktais, ES yra pasirengusi ir norinti vystyti bendrą saugumo ir gynybos politiką, laikantis valstybių įsipareigojimų NATO aljansui. Sutartyje teigiama, jog bendra saugumo ir gynybos politika gali peraugti į bendrą gynybos sąjungą, o šis punktas taip pat gali būti laikomas, jog ES yra pasiryžusi ateityje, galimai kurti ir bendrą Europos Sąjungos kariuomenę, su sąlyga, jog Europos Taryba tai nuspręs vienbalsiai.⁵³ Ši sutartis suteikia ES institucijoms ir valstybėms narėms galimybę, kiek lanksčiau plėtoti ir bandyti įgyvendinti bendrą saugumo ir gynybos politiką.

Šioje dalyje buvo išskirti svarbiausi veiksniai, prisidėję prie ES bendros saugumo ir gynybos politikos vystymo iki Lisabonos sutarties, kurioje buvo pirmą kartą pristatyta PESCO iniciatyva. Buvo svarbu išskirti svarbiausius veiksnius tam, kad geriau suprasti ES institucijų ir valstybių narių požiūrį į gynybos srities tobulinimą, sąlyginai ankstyvoje bendros saugumo ir gynybos politikos stadijoje, kuri daugelio valstybių narių, ilgą laiką nebuvo laikoma pagrindiniu prioritetu. Tolimesnės darbo dalys bus skirtos apžvelgti PESCO iniciatyvai, pagrindiniams jos aspektams, o galiausiai bus analizuojami veiksniai, kurie prisidėjo, jog ilgą laiką stagnacijos būsenoje buvusi iniciatyva, galiausiai sulaukė pritarimo tiek valstybių narių, tiek ES institucijų ir buvo galutinai įtvirtinta 2017 m. pabaigoje.

3. Vokietijos ir Prancūzijos PESCO susitarimo vizijų skirtumai

Nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo konceptas pirmą kartą buvo paminėtas Lisabonos sutartyje, kuri įsigaliojo 2009 m., tačiau ypatingai didelio dėmesio iš valstybių narių nebuvo sulaukta, todėl daugelio žiniasklaidos atstovų PESCO buvo įvardijamas kaip "miegantis grožis" (angl. *Sleeping beauty*).⁵⁴ Tolimesnėje darbo dalyje bus analizuojama PESCO iniciatyva, jos pagrindiniai aspektai, o vėliau bus išskiriami svarbiausi veiksniai lėmę, kodėl beveik dešimtmetį stagnacijos būsenoje buvusi iniciatyva, buvo pasirašyta beveik visų ES valstybių narių.

Prieš pasirašant nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo susitarimą, išsiskyrė dviejų galingiausių Europos Sąjungos valstybių - Prancūzijos ir Vokietijos pozicijos ir šios

⁵² European Council, „Implementation of the Lisbon Treaty provisions on the Common Security and Defence Policy (CSDP)“, European Parliament, Brussels, 2016.

<http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573285/EPRS_BRI%282016%29573285_EN.pdf> [Žiūrėta 2018 04 13]

⁵³ Ten pat, 2.

⁵⁴ Enrique Mora Benavente, „Time for the sleeping beauty to wake“, European Council on foreign relations, London, 2017, <https://www.ecfr.eu/article/commentary_time_for_the_sleeping_beauty_to_wake> [Žiūrėta 2018 04 13]

iniciatyvos galutinė vizija. Vokietijos siekis buvo pritarti vienai iš gilesnės integracijos sričių, kurias siūlė Prancūzija tam, kad būtų stiprinami šių dviejų valstybių tarpusavio bendri santykiai. Abi valstybės iš esmės pritarė, jog Europos Sąjungai būtina stiprinti saugumo ir gynybos sritis ir PESCO susitarimas yra puiki iniciatyva, kuri leistų tai padaryti.

Vokietijos susitarimo vizija - Vokietijos vadovybė siekė įrodyti naujai susiformavusiai JAV administracijai, jog Europa yra pasiryžusi ir pasirengusi būti labiau atsakinga už savo saugumą ir gynybą. Vokietijos tikslas buvo, jog prie PESCO prisijungtų, kuo daugiau ES valstybių narių. Taip pat akcentavo, jog per didelis įsipareigojimų kiekis, gali sustabdyti didesnių narių pritraukimą, o tai sukurs naują pasidalijimą tarp ES valstybių. Vokietija siekia sustiprinti pajėgumus logistikos, medicinos paslaugų srityse, tačiau prieštaringai vertina pajėgumų naudojimą už Europos Sąjungos ribų.⁵⁵

Prancūzijos susitarimo vizija - Prancūzijos vizija ir galutinis susitarimo tikslas buvo aiškus - sustiprinti karinius pajėgumus tarp susitarimą pasirašiusių valstybių narių tam, kad būtų vykdomos krizių valdymo operacijos Afrikoje ir Artimųjų Rytų regionuose, o tam pasitelkiant Europos Sąjungos instrumentus, struktūras ir finansinius resursus.⁵⁶ Iš esmės, Prancūzija bandė pasinaudoti "Brexit", Trumpo retorika NATO atžvilgiu ir kurti bendrus pajėgumus tam, kad būtų valdomos ir vykdomos įvairios karinės operacijos buvusiose Prancūzijos kolonijose, kur ir šiomis dienomis yra siekiama išlaikyti turėtą įtaką. Prancūzija taip pat palaikė mažesnių valstybių narių skaičiaus dalyvavimą iniciatyvoje, tačiau Prancūzijos vizija "pralaimėjo" Vokietijos vizijai ir PESCO susitarimą pasirašė 25 ES valstybės narės.

3.1 PESCO susitarimo pasirašymas

2017 m. gruodžio 11 d. buvo priimtas Tarybos sprendimas, kuriuo yra nustatomas nuolatinis struktūrizuotas bendradarbiavimas. PESCO susitarime dalyvauja visos Europos Sąjungos valstybės, išskyrus Daniją, Maltą ir Jungtinę Karalystę. Visos susitarimą priėmusios valstybės narės susitarė dėl pirmų 17 projektų, kurie apima tokias sritis kaip: mokymai, pajėgumų plėtojimas, operatyvinė parengtis gynybos srityje. Visi projektai turėtų būti patvirtinti 2018 m. pirmame ketvirtyje.⁵⁷ PESCO susitarimas yra aprašomas kaip „sutartimi paremta sistema ir procesas, kurio pagrindinis tikslas yra bendradarbiavimas gynybos srityje tarp ES valstybių narių, kurios gali ir yra

⁵⁵ Justyna Gotkowska, „Berlin and PESCO: German priorities in developing military cooperation within the EU“, Warsaw, 2017. <<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2017-10-25/berlin-and-pesco-german-priorities-developing-military-cooperation>> [Žiūrėta 2018 03 12]

⁵⁶ Justyna Gotkowska, „The trouble with PESCO The mirages of European defence“, Warsaw, Centre for Eastern studies, 2018, 9. <http://aei.pitt.edu/93565/1/pw_69_pesco_ang_net.pdf> [Žiūrėta 2018 03 13]

⁵⁷ Europos Vadovų Taryba, „ES bendradarbiavimas saugumo ir gynybos srityje“, Brussels, 2016. <<http://www.consilium.europa.eu/lt/policies/defence-security/>> [Žiūrėta 2018 02 27]

išreiškusios norą didinti integraciją saugumo ir gynybos aspektuose".⁵⁸ Šio susitarimo pasirašymas, įvairiuose žiniasklaidos šaltiniuose yra laikomas svarbiu žingsniu, o ES vyriausioji įgaliotinė tai vadina istoriniu momentu vystant ES bendrą saugumo ir gynybos politiką.⁵⁹ PESCO susitarimas yra puiki platforma ES valstybėms narėms kolektyviniu būdu padidinti ir svarbiausia efektyviau panaudoti investicijas gynybai, kariuomenės įrangai, įgyvendinti tai, jog valstybių narių pajėgumai būtų lengviau dislokuojami tarptautinėse misijose ir operacijose, o taip kartu sustiprinant Europos gynybos industrinę bazę. PESCO išsiskiria iš kitų ES bendradarbiavimo formų, nes valstybės narės pasirašo privalomus įsipareigojimus, kurių turi laikytis, siekiant ir toliau išlikti PESCO susitarimo dalimi. Tačiau, taip pat yra svarbu paminėti, jog dalyvavimas PESCO išlieka savanoriškas, o sprendimų priėmimas yra valstybių narių rankose. Pagrindiniai įsipareigojimai, kurių privalo laikytis valstybės narės yra:

1. Susitarti dėl investicijų lygmens gynybos įrangai.
2. Kiek įmanoma suderinti savo ir kitų valstybių narių gynybos aparatą. (derinant kariuomenės poreikius, susivienijant ir specializuojantis (angl. *pooling and specialization*)
3. Sustiprinti pajėgų prieinamumą, sąveiką, dislokavimą, lankstumą, nustatant bendrus valstybių narių tikslus.
4. Spręsti bendrai valstybių narių sutartus pajėgumų trūkumus.
5. Dalyvauti Europos Gynybos Agentūros gynybinės įrangos projektuose.⁶⁰

Nuolatinio ES valstybių narių struktūrizuoto bendradarbiavimo struktūra susideda iš dviejų pagrindinių dalių: Tarybos lygmens ir Projektų lygmens.

- **Tarybos lygmuo:** Taryba yra atsakinga už bendrą politikos kryptį, taip pat už valstybių narių įvertinimą, kaip jos atlieka savo įsipareigojimus, pasirašytus PESCO susitarime. Sprendimų priėmime dalyvauja tik PESCO susitarimą pasirašiusios narės, o sprendimai yra priimami vienbalsiškumo principu (išskyrus, kai yra balsuojama siekiant suspenduoti vieną iš narių, ar priimti naują narę), tuomet sprendimai priimami kvalifikuotos daugumos principu.
- **Projektų lygmuo:** Pagrindinis kriterijus, kuris vertins PESCO efektyvumą yra projektų vystymas. Kiekvienas projektas bus valdomas tų valstybių narių, kurios prisidės ir dalyvaus šiame projekte.⁶¹

⁵⁸ Council of the European Union, „*Permanent structured cooperation - PESCO*“, Brussels, 2017, 1. <http://www.consilium.europa.eu/media/32081/qa_pesco.pdf> [Žiūrėta 2018 02 27]

⁵⁹ European Union External Action service, „*Remarks by High Representative Federica Mogherini at the signing ceremony of the notification by interested Member States on the Permanent Structured Cooperation [PESCO] on defence*“, Brussels, 2018. <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/35501/remarks-high-representative-federica-mogherini-signing-ceremony-notification-interested-member_en> [Žiūrėta 2018 02 04]

⁶⁰ Ten pat.

PESCO iniciatyvos įgyvendinimas ir susitarimo pasirašymas yra svarbus sprendimas tolimesniam ES bendros saugumo ir gynybos politikos vystymui. Šio susitarimo pasirašymas aktyvuoja Lisabonos sutarties nuostatas ir nustato teisiškai privalomą struktūrą. Šis veiksnys iš esmės ir įrodo, kodėl PESCO susitarimo pasirašymas skiriasi nuo kitų ES dokumentų, akcentuojančių ES gynybos didinimą.⁶² Ilgą laiką ES gynybos bendradarbiavimas laikėsi principo apačia-viršus, kas reiškė, jog nacionaliniai valstybių interesai buvo labiausiai dominuojantys su gynyba susijusių sprendimų priėmimo.⁶³ Valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimo galimybės yra mažinamos, nes pirmiausia valstybės siekia įgyvendinti savo nacionalinius interesus, tačiau PESCO iniciatyva iš esmės galėtų pakeisti šį principą ir pagrindinis ES institucijų tikslas, naudojantis PESCO mechanizmu, būtų laikytis viršus-apačia principo.⁶⁴ PESCO susitarimo įgyvendinimas, iniciatyvoje dalyvaujančioms valstybėms, suteikia galimybę kartu planuoti gynybinius pajėgumus, vietoj to, kad valstybės atskirai planuotų savo nacionalinius pajėgumus, o tada nuspręstų, kuriais atvejais nori bendradarbiauti su kitomis valstybėmis. Planavimas kartu turėtų daug efektyviau išnaudoti ES valstybių narių gynybinius pajėgumus, sumažinti kaštus ir kartu pagerinti valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimą.⁶⁵ Tačiau valstybėms narėms, prisijungusioms prie PESCO susitarimo, siekiant įgyvendinti ir maksimalizuoti turimą potencialą gynybos bendradarbiavimo srityje yra būtina įgyvendinti šiuos aspektus:

1. Pritaikyti savo nacionalinius gynybos planus bendrai valstybių narių išsikeltiems tikslams.
2. Siekti sujungti (angl. *pooling*) turimus gynybinius pajėgumus.
3. Investuoti į valstybių narių bendrai pritartus gynybinius projektus.⁶⁶

Visos valstybės, prisijungusios prie PESCO iniciatyvos, yra išreiškusios norą glaudesniam ES narių bendradarbiavimui gynybos srityje, tačiau apie susitarimo efektyvumą spręsti dar yra sunku, atsižvelgiant į tai, jog jis buvo priimtas tik 2017 m. pabaigoje, tačiau akivaizdu yra tai, jog ES institucijoms ir valstybėms narėms, gynybos ir saugumo klausimai tapo vienu iš svarbiausių darbotvarkės prioritetu. PESCO iniciatyva yra procesas, kurio efektą ES bendrai

⁶¹ European External Action Service, „*Permanent structured cooperation - PESCO Deepening Defence Cooperation among EU member states*“, Brussels, 2017. < https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/pesco_factsheet_14-11-2017_.pdf > [Žiūrėta 2018 02 27]

⁶² Allesandro Marrone, „*Permanent structured cooperation: An institutional pathway for European defence*“, Instituto affari internazionali, Rome, 2017, 2. < <http://www.iai.it/sites/default/files/iaicom1726.pdf> > [Žiūrėta 2018 02 27]

⁶³ Landman, et al., „*Spearheading European Defence*“, University of Groningen, Groningen, 2016, 9. <https://www.rug.nl/research/portal/files/35816361/Lennart_Landman_2016_Spearheading_European_Defence.pdf> [Žiūrėta 2018 04 10]

⁶⁴ Ten pat, 9.

⁶⁵ Ten pat, 10.

⁶⁶ Ten pat, 11.

saugumo ir gynybos politikai, greitu metu įvertinti bus sunku, tačiau jo veiksmingumą turėtume pamatyti palaipsniui.

Svarbu paminėti yra tai, jog PESCO yra tik dalis paketo, kuris turėtų atnešti svarbių pokyčių Europos Sąjungos saugumo ir gynybos srityje. Koordinuota metinė gynybos apžvalga (angl. *Coordinated Annual Review on Defence*), Europos gynybos fondas, PESCO, yra trys atskiros, tačiau stipriai susijusios iniciatyvos, kurios turėtų stipriai prisidėti prie ES pajėgumų vystymo ir kūrimo. Europos gynybos fondas yra laikomas PESCO projektų finansavimo įrankiu. Fondas skirs 5.5 milijardo eurų kasmet, kurie turėtų padėti ES valstybėms narėms stiprinti bendrus pajėgumus ir prisidėti prie gynybos ir saugumo investicijų. Šis fondas yra pirmas finansinis instrumentas ES istorijoje, kuris tiesiogiai prisidės prie gynybos pajėgumų tyrimo bei jų vystymo. Lėšos bus skiriamos iš bendro ES biudžeto ir šis fondas finansuos iki 20% pajėgumų vystymo kaštų, o PESCO projektuose procentinė dalis yra dar šiek tiek didesnė - 30%.⁶⁷ Koordinuota metinė gynybos apžvalga yra metinė vertinimo sistema, kuri vertins PESCO projektų efektyvumą.⁶⁸ Šie du aspektai bus detaliau analizuojami vėlesnėje darbo dalyje.

3.2 PESCO Susitarimas: Revoliucija ES gynybos politikoje

ES valstybės narės, prisijungusios prie PESCO susitarimo iniciatyvos, pirmą kartą legaliai prisijungė prie bendrų ES gynybos projektų, bei pažadėjo, jog padidins išlaidas gynybai ir prisidės prie gynybos ir saugumo politikos tolimesnio ir efektyvesnio vystymosi.⁶⁹ Teoriniame lygmenyje, PESCO susitarimas turėtų stipriai sumažinti skirtingų ginklų ir gynybos sistemų naudojimą Europoje, o tai turėtų smarkiai sumažinti įsigijimo kaštus.⁷⁰ Akcentuojama ir tai, jog būtų įsteigti bendri Europos pajėgumai, kurie leistų ES vykdyti karinės operacijas bendradarbiaujant su NATO aljansu arba atskirai, taip ES daugiau suteikiant autonomiškumo.⁷¹ PESCO susitarimo pasirašymas tarsi prikėlė ES saugumo ir gynybos politiką antram gyvenimui, o valstybės narės suprato, jog šiais laikais yra ypač svarbu užtikrinti savo saugumą. Susitarimo pasirašymas turėtų pakloti tvirtus pamatus tolimesniam valstybių narių bendradarbiavimui gynybos srityje.

⁶⁷ Margriet Drent, Eric Wilms ir Dick Zandee, „*Making sense of European Defence*“, Netherlands institute of international relations, Hage, 2017, 20. < https://www.clingendael.org/sites/default/files/2017-12/Making_Sense_of_European_Defence.pdf > [Žiūrėta 2018 04 12]

⁶⁸ Ten pat, 13.

⁶⁹ Andrei Akulov, „*EU Creates New Defense Pact to Reduce Dependence on US*“, Strategic culture foundation, Moscow, 2017. < <https://www.strategic-culture.org/news/2017/11/15/eu-creates-new-defense-pact-reduce-dependence-us.html> > [Žiūrėta 2018 03 26]

⁷⁰ Ten pat.

⁷¹ Ten pat.

PESCO iniciatyvos pristatymas lėmė tai, jog ES saugumo ir gynybos politika tapo vienu iš pagrindinių institucijos prioritetų. Iniciatyvos vienas iš pagrindinių aspektų yra tai, jog valstybėms narėms suteikiama galimybė lengviau priimti sprendimus, susijusius su bendradarbiavimu gynybos srityje. Stiprinti integraciją gynybos srityje valstybės gali net ir negaudamos visų valstybių narių pritarimo, PESCO projektams visų ES valstybių narių vienbalsiškumo principas nėra reikalingas, svarbu tik tai, jog pritartų visos iniciatyvoje dalyvaujančios valstybės narės.⁷² Šis aspektas valstybėms narėms suteikia daugiau lankstumo plėtojant bendrus gynybinius pajėgumus. Vienas iš revoliucingų veiksmų yra tas, jog PESCO susitarimas leidžia projektuose dalyvauti ir ne ES valstybėms narėms, o toks sprendimas buvo priimtas, siekiant geriau sustiprinti visą Europos, kaip regiono saugumą.⁷³ Kartu su PESCO iniciatyva buvo pristatytas ir Europos gynybos fondas, kur pirmą kartą ES istorijoje dalis lėšų pajėgumų stiprinimui bus skirta iš bendro ES biudžeto, tai bus aptarta tolimesnėje darbo dalyje.

3.3 Institucinių veiksmų įtaka PESCO susitarimo įgyvendinimui

Šioje darbo dalyje bus nagrinėjami instituciniai pokyčiai, kurie lėmė ir įtakojo ES valstybių narių pasirinkimą prisidėti prie PESCO susitarimo pasirašymo. Bus apžvelgiami pagrindiniai aspektai ir įvykiai po PESCO iniciatyvos pristatymo Lisabonos sutartyje. Veiksniai bus analizuojami per neoliberalaus institucionalizmo teorijos prizmę. Šis skyrius bus skirtas apžvelgti kokių veiksmų ėmėsi ES tam, kad būtų pasiekta didesnė valstybių narių integracija gynybos srityje ir užtikrintas didesnis valstybių tarpusavio bendradarbiavimas. Bus išskiriami svarbiausi veiksniai, kurių ėmėsi ES institucijos, jog būtų stiprinama ES bendra saugumo ir gynybos politika ir PESCO susitarimo įgyvendinimas. Šioje darbo dalyje bus išskiriami pagrindiniai 2016-2017 m. ES institucijų veiksniai, kurie įtakojo valstybių narių apsisprendimą prisijungti prie PESCO iniciatyvos.

Teoriniame pagrinde jau buvo aptarta, jog tarptautinės institucijos prisideda prie valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimo kūrimo. Pradžią PESCO iniciatyvos įgyvendinimui suteikė ES Komisijos prezidentas Jean-Claude Juncker, kuris savo kampanijos metu į dabar einamas pareigas, akcentavo nuolatinį ES valstybių narių struktūrizuotą bendradarbiavimą ir pabrėžė ES bendros saugumo ir gynybos politikos tobulinimo svarbą.⁷⁴ ES valstybės narės atsilieka

⁷² Claire Mills, „*EU Defence: the realisation of Permanent Structured Cooperation (PESCO)*“, House of Commons library, London, 2017, 2. < <http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/CBP-8149> > [Žiūrėta 2018 03 27]

⁷³ Ten pat, 2.

⁷⁴ European Parliament, directorate general for external policies, „*Permanent structured cooperation: national perspectives and state of play*“, Brussels, 2017, 12.
<http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/603842/EXPO_STU%282017%29603842_EN.pdf> [Žiūrėta 2018 03 30]

nuo ES institucijų veiksmų siekiant įgyvendinti PESCO iniciatyvą, todėl buvo imtasi svarbių priemonių, kurios leistų įtikinti valstybes prisijungti prie iniciatyvos, kuri gali sukurti efektyvias sąlygas bendradarbiauti gynybos srityje. 2016-2017 m. buvo vienas iš svarbiausių laikotarpių ES bendros saugumo ir gynybos politikos vystyme, kai buvo pristatyti pagrindiniai veiksniai, kurie paklojo pamatus PESCO susitarimo pasirašymui. Šiuo laikotarpiu vyko daugybė diskusijų, sprendimų, išvadų ir įvairių dokumentų teikimų, kurie buvo susiję su ES bendra saugumo ir gynybos politika ir priemonėmis, kurios užtikrintų efektyvesnį ir sklandesnį jos funkcionalumą.⁷⁵

Europos Parlamento pateikiamoje analizėje yra išskiriami 20 dokumentų susijusių su ES bendra saugumo ir gynybos politika, tačiau šiame darbe bus analizuojami tik svarbiausi ir didžiausią įtaką PESCO susitarimo įgyvendinimui turėję veiksniai: ES globali strategija užsienio ir saugumo politikai, jos įgyvendinimo planas, valstybių narių suvažiavimas Bratislavoje ir pasirašyta deklaracija, ES-NATO deklaracija strateginei partnerystei užtikrinti, Užsienio reikalų tarybos išvados apie PESCO susitarimą ir globalios strategijos įgyvendinimą, ES gynybos veiksmų planas, kurį pristatė Europos komisija.⁷⁶ Visi šie veiksniai turėjo didelę įtaką valstybių narių apsisprendimui prisijungti prie PESCO iniciatyvos ir prisidėjo prie tolimesnės saugumo ir gynybos politikos vystymo. Kiekvienas veiksnys bus atskirai analizuojamas tolimesnėje darbo dalyje.

3.3.1 Bratislavos suvažiavimas 2016 m.

Ši dalis bus skirta apžvelgti 2016 m. ES valstybių narių suvažiavimą Bratislavoje, kurio tikslas yra pristatyti vyraujančias grėsmes ir pateikti jų sprendimo būdus. ES institucija yra puiki platforma, kurioje valstybės narės gali spręsti svarbiausius klausimus. Bratislavos deklaracijoje yra pristatoma dabartinė ES stadija, trumpai yra paminimas Didžiosios Britanijos apsisprendimas išstoti iš ES ir akcentuojama, jog būtent dabar valstybėms yra būtina bendradarbiauti ir kovoti su naujai iškylandčiomis grėsmėmis.⁷⁷ Pirmame deklaracijos puslapyje yra minima, jog ES būtina užtikrinti ne tik taiką ir demokratiją, bet kartu rūpintis regiono saugumu, o tai įrodo, jog ES yra pasiryžusi stiprinti savo saugumo ir gynybos politiką.⁷⁸ Kelis kartus akcentuojama, jog valstybėms narėms būtina dirbti išvien, jog būtų įveikiami pagrindiniai iššūkiai ir kuriama tolimesnė ES ateitis. Didelis dėmesys deklaracijoje skiriamas vidiniam ir išoriniam ES saugumui. Akcentuojamos pagrindinės priemonės, kurios turėtų užtikrinti vidinį Europos saugumą.

⁷⁵ Ten pat, 12.

⁷⁶ Allesandro Marrone, Nicoletta Pirozzi ir Paola Sartori, „PESCO: An ace in the hand for European defence“, Instituto Affari Internazionali, Rome, 2017, 3. < http://www.iai.it/sites/default/files/eu60_9.pdf > [Žiūrėta 2018 04 02]

⁷⁷ Bratislava summit, „Bratislava declaration“, Bratislava, 2016.

<<https://www.consilium.europa.eu/media/21250/160916-bratislava-declaration-and-roadmapen16.pdf>> [Žiūrėta 2018 04 18]

⁷⁸ Ten pat, 3.

Minimas sustiprintas bendradarbiavimas tarp valstybių narių, informacijos pasidalinimas tarp valstybių saugumo institucijų.⁷⁹

Siekiant sustiprinti išorinį ES saugumą, akcentuojama, jog tai būtina daryti, nes besikeičianti geopolitinė aplinka kuria naujus iššūkius. Tarp priemonių, kaip tai padaryti, yra minimas būsimas ES Tarybos įgyvendinimo planas, sprendimo būdai kaip geriau pritaikyti turimus mechanizmus sutartyse, kuo skubiau įgyvendinti bendrą susitarimą tarp ES ir NATO aljanso.⁸⁰ Įsitikimas bendradarbiavimas tarp valstybių narių ir ES institucijų yra būtina sąlyga, kuri leis efektyviau kovoti su naujomis grėsmėmis ir iššūkiais, o saugumo ir gynybos politika tampa vienu iš ES institucijų ir valstybių narių darbotvarkės prioritetu.

3.3.2 2016 m. ES Globali strategija

Prie tolimesnės ES saugumo ir gynybos politikos vystymo ir raidos prisidėjo 2016 m. pristatyta ES globali strategija. Ši strategija nustato ES išorės veiksmų gaires, kurių laikantis kartu turėtų būti stiprinamas ir ES valstybių narių saugumas.⁸¹ Globali strategija pristato daugybę veiksmų ir instrumentų tokių kaip: kariuomenės pajėgumai, anti-terorizmas, taikos kūrimas, valstybių ir visuomenės atsparumo stiprinimas neigiamiems veiksniams.⁸² Didelis dėmesys skiriamas Europos saugumui, kurį stiprinti yra būtina, nes teroristinės atakos, pabėgėlių krizė, įrodo, jog ES susiduria su vis pavojingesnėmis grėsmėmis, su kuriomis yra būtina kovoti. Strategijoje taip pat akcentuojama, jog švelniosios ir kietosios galios naudojimas leis ES greičiau ir efektyviau reaguoti į išores krizes, padėti trečiosioms valstybėms ir užtikrinti jų vystymąsi.⁸³ Akcentuojama, jog gynybos srityje reikėtų tapti daugiau autonomiškai, tačiau kartu prisidėti ir išlaikyti atitinkamai palankius santykius su NATO aljansu. Siekiama, jog ES turėtų galimybę efektyviai veikti, nelaukiant JAV paramos.⁸⁴ ES globalioje strategijoje vienu iš svarbiausių aspektų išlieka tai, jog norint pasiekti išsikeltus tikslus, būtinas valstybių tarpusavio bendradarbiavimas ir gilesnė integracija saugumo ir kitose srityse.

⁷⁹ Ten pat, 4.

⁸⁰ Ten pat, 5.

⁸¹ Regional Cooperation council, „*An Analysis of the Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy (EUGS) – Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe*“, Implementation Plan and Challenges for Implementation, Brussels, 2016.
<https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_review_web.pdf> [Žiūrėta 2018 04 18]

⁸² Ten pat, 1.

⁸³ Sven Biscop, „*The EU Global Strategy: Realpolitik with European Characteristics*“, Egmont Royal Institute Brussels, 2016, 94. < <http://www.egmontinstitute.be/content/uploads/2016/06/SPB75.pdf?type=pdf>> [Žiūrėta 2018 04 18]

⁸⁴ Ten pat, 94.

3.3.3 ES Globalios strategijos įgyvendinimo planas

2016 m. Lapkričio 14 d. ES vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai, Europos Komisijos vice-prezidentas ir Europos gynybos agentūros vadovas, pateikė globalios saugumo strategijos įgyvendinimo planą.⁸⁵ Pagrindinis plano tikslas yra sustiprinti ES saugumo ir gynybos srityje ir užtikrinti, jog būtų efektyviau kovojama su esančiomis grėsmėmis. Akcentuojama, jog ES yra reikalinga kurti pajėgumus, naudoti įrankius ir esančią institucijos struktūrą, kad būtų sukurta saugesnė aplinka ES gyventojams. Nagrinėjamas ES globalios strategijos įgyvendinimo planas yra dalis didesnio gynybos paketo, kurio tikslas vystyti ES bendrą saugumo ir gynybos politiką. Šiame plane atsispindi 3 pagrindiniai prioritetai ir tikslai, kurios sieks įgyvendinti ES:

- **Atsakas į išorinius konfliktus ir krizes** - tikslas sustiprinti ES sąmoningumą ir reagavimą visais konflikto ciklo etapais.
- **Pajėgumų kūrimas valstybėms partnerėms** - tikslas prisidėti prie stabilizacijos valstybės narės konflikto atveju, teikti pagalbą, jog būtų stiprinamas valstybių partnerių atsparumas iškilusioms grėsmėms.
- **ES ir jo gyventojų apsauga** - sukurti priemonės, kurios galėtų efektyviai kovoti su iškilusiais iššūkiais ir su vidinėmis, bei išorinėmis grėsmėmis.⁸⁶

ES globalios strategijos įgyvendinimo plane, PESCO iniciatyva yra įvardijama kaip mechanizmas, kuris kurtų privalomus įsipareigojimus tarp valstybių narių, o šio mechanizmo pagalba, ES galėtų užtikrinti glaudesnę ir efektyvesnę valstybių tarpusavio bendradarbiavimą saugumo ir gynybos politikoje. Vyriausiosios įgaliotinės Federica Mogherini pristatytas įgyvendinimo planas buvo palankiai sutiktas valstybių narių užsienio reikalų ir gynybos ministrų.⁸⁷ ES Tarybos pateiktose įgyvendinimo plano išvadose buvo pritarta civilinėms ir kariuomenės operacijoms, kurias pristatė ES vyriausiasis įgaliotinis, tačiau taryba, pirmiausia, nepritarė PESCO iniciatyvai, nes iš pradžių norėjo sužinoti prie susitarimo planuojančių prisijungti valstybių narių skaičių.⁸⁸

⁸⁵ Council of the European Union, „Implementation plan on Security and Defence“, Brussels, 2016. <https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eugs_implementation_plan_st14392.en16_0.pdf> [Žiūrėta 2018 04 18]

⁸⁶ Ten pat, 10.

⁸⁷ Felix Arteaga, „European defence between the Global Strategy and its implementation“, Elcano Royal Institute, Madrid, 2017, 9. <<http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/1e698ba2-2ff0-4a6a-8b5f-0fad2dc0d122/WP4-2017-Arteaga-European-defence-between-Global-Strategy-implementation.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=1e698ba2-2ff0-4a6a-8b5f-0fad2dc0d122>> [Žiūrėta 2018 04 23]

⁸⁸ Arteaga, 9.

ES Taryba 2016 m. gruodį susitikime pritarė globalios strategijos iškeltam ambicijos lygmeniui, kurį pristatė ES vyriausiasis įgaliotinis. Taryba po šio susitarimo skatino ES valstybes nares susitarti kaip būtų vykdomas karinis planavimas, aptarti industrinius, technologinius ir tiriamuosius kariuomenės pajėgumų vystymo aspektus. Vienu iš svarbiausių aspektu susitikime yra ES Tarybos raginimas valstybes susitarti dėl PESCO mechanizmo sąlygų ir įsipareigojimų. ES globalios strategijos pristatymas ir jos įgyvendinimo planas, paklojo tvirtus pamatus tolimesniems ES sprendimams, kurie prisidėjo prie PESCO susitarimo pasirašymo įgyvendinimo.

3.3.4 ES-NATO strateginės partnerystės deklaracija

ES ir NATO strateginės partnerystės deklaracija, kuri buvo pasirašyta 2016 m. Liepos mėnesį - tai dokumentas, kuris buvo tarsi atsakas kalboms, jog ES siekia didesnės autonomijos gynybos srityje ir siekia kurti institucijas persidengiančias su NATO aljanso struktūra ir pagrindiniais tikslais. ES, iš tiesų, siekia didesnės autonomijos gynybos srityje ir nori būti mažiau priklausoma nuo aljanso, tačiau ši deklaracija įrodo, jog dviejų institucijų pasidalinimas tikslais gynybos srityje, turėtų dar labiau užtikrinti glaudesnę bendradarbiavimą ir kartu sustiprinti Europos gynybą. Šią deklaraciją pasirašė ES Tarybos prezidentas, Europos Komisijos prezidentas ir NATO aljanso generalinis sekretorius.⁸⁹ Deklaracijoje yra akcentuojami pagrindiniai iššūkiai ir grėsmės, su kuriomis susiduria Europa, akcentuojama, jog abi organizacijos turi bendradarbiauti kurdamas bendrus pajėgumus ir vykdydamos bendras operacijas, o tai turėtų sustiprinti Europos regiono saugumą ir leistų efektyviau įveikti iškilusius iššūkius.⁹⁰ Vienu iš pagrindinių deklaracijos akcentų yra laikoma tai, kad ES ir NATO turi kurti ir atrasti naujus būdus kaip užtikrinti saugumą, kuris yra glaudžiai susijęs tarp abiejų organizacijų narių. Šią deklaraciją, aiškinant per neoliberalaus institucionalizmo prizmę, galima teigti, jog ES ir NATO siekia sukurti naujus instrumentus, kurie leistų valdyti valstybių narių tarpusavio priklausomybę gynybos srityje. Paminima, jog ES būdama labiau įsitraukusi į gynybos sritį, užtikrins abiejų organizacijų galimybes kovoti su Europos regione esančiomis krizėmis.⁹¹ Deklaracijoje yra iškeliami šie pagrindiniai tikslai, kurie turėtų prisidėti prie saugumo stiprinimo:

- Padidinti galimybes kovoti su hibridinėmis grėsmėmis, kartu dirbant, analizuojant ir užkertant kelią jų atsiradimui. Dalintis informacija tarp žvalgybos esančių pareigūnų, bendradarbiaujant ir įgyvendinant bendrą strateginę komunikaciją.

⁸⁹ Joint declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the secretary general of the North Atlantic Treaty Organization, „EU-NATO Joint declaration“, Warsaw, 2016. <<http://www.consilium.europa.eu/media/21481/nato-eu-declaration-8-july-en-final.pdf>> [Žiūrėta 2018 04 23]

⁹⁰ Ten pat.

⁹¹ Ten pat.

- Plėsti ir pritaikyti operatyvinį bendradarbiavimą, užtikrinti geresnį koordinavimą bendrose operacijose.
- Praplėsti organizacijų bendradarbiavimą kibernetinio saugumo srityje.
- Kurti nuoseklius, papildančius ir tarpusavyje sąveikaujančius ES valstybių narių ir NATO narių gynybos pajėgumus, inicijuoti daugiašalius projektus.
- Kurti efektyvesnę gynybos industriją, užtikrinti geresnius gynybos tyrimus.
- Užtikrinti efektyvesnę karinių pratybų koordinaciją.
- Užtikrinti, kad gynybos ir saugumo pajėgumai, užtikrintų Rytų ir Pietų partnerių saugumą.⁹²

ES ir NATO bendradarbiavimas šiose aukščiau išvardintose srityse yra būtinas ir turi būti laikomas strateginiu valstybių prioritetu. ES ir NATO aljanso pozityvių santykių kūrimas yra svarbus žingsnis, kuris prisidėjo prie PESCO susitarimo įgyvendinimo. Pasirašyta tarpusavio deklaracija teigiamai nuteikė ES lyderius siekti ES gynybos stiprinimo, o šalys prisijungusios prie PESCO, kartu turi įsipareigoti didinti savo finansavimą gynybai, kas yra ypač svarbu NATO aljansui, todėl ši deklaracija yra tinkamas įrankis sustiprinti abiejų organizacijų santykius ir taip kurti dar didesnę bei glaudesnę bendradarbiavimą gynybos srityje.

3.3.5 ES Komisijos gynybos veiksmų planas

2016 m. lapkričio 30 d. ES Komisija pristatė Europos gynybos veiksmų planą, kuris sukūrė sąlygas atsirasti reikšmingiems pokyčiams ES bendroje saugumo ir gynybos politikoje. Ilgą laiką ES Komisija savo darbotvarkėje nespėdė su gynyba ir saugumu susijusių klausimų.⁹³ ES biudžeto lėšų naudojimas gynybai buvo kvestionuojamas ir tam buvo stipriai prieštaraujama. Tačiau pristatytame gynybos veiksmų plane, matoma visai kitokia retorika. ES Komisija pristato 3 pagrindinius veiksnius ir instrumentus, kurie turėtų prisidėti prie ES gynybos stiprinimo:

- Europos gynybos fondo įsteigimas.
- Investicijų skatinimas gynybos tiekimo grandinėms.
- Bendrosios gynybos rinkos stiprinimas.⁹⁴

Pristatytame plane, ES buvo atvertos durys dalį lėšų gynybai skirti iš bendro biudžeto. Svarbiausiu nauju instrumentu šiame plane yra laikomas Europos gynybos fondas, kuris trumpai pristatytas

⁹² Ten pat.

⁹³ Dick Zandee, „From EU Strategy to defence series: New kid on the block The European Commission and European defence“, Netherlands institute of International Relations, Hague, 2016, 1.
<https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/PB_New%20kid%20on%20the%20block.pdf> [Žiūrėta 2018 04 23]

⁹⁴ EU Commission, „European defence action plan“, Brussels, 2016.

<https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/com_2016_950_f1_communication_from_commission_to_inst_en_v5_p1_869631.pdf> [Žiūrėta 2018 04 25]

ankstesnėje darbo dalyje, tačiau siekiant geriau suprasti ES Komisijos įsitraukimą į saugumo ir gynybos politiką, šį naują įrankį reikia išanalizuoti detaliau.

Naujai sukurtas Europos gynybos fondas susidės iš dviejų, viena kitą papildančių struktūrų: Tyrimų ir pajėgumų.

Tyrimų struktūros funkcija bus skirti lėšas bendriems gynybos tyrimų projektams ES lygmenyje. Ši struktūra glaudžiai susijusi su ES komisijos parengiamųjų veiksmų planu, kuris buvo pristatytas kartu su Europos gynybos agentūra ir pasirašytas 2017 m. gegužės 31 dieną.⁹⁵ 90 mln. eurų biudžetas buvo paskirstytas ateinantiems 3 metams. 2017 m. planas buvo skirti 25 mln. eurų, kurie buvo patvirtinti ir skirti pirmiesiems projektams, 2018 m. numatoma skirti 40 mln. eurų, kurie yra priimti ir šiuo metu yra laukiama siūlymų dėl jų panaudojimo, bei 2019 m. yra planuojama skirti 25 mln. eurų, kurie kol kas nėra patvirtinti.⁹⁶

Pajėgumų struktūra bus skirta remti bendrų karinių pajėgumų vystymą bei kūrimą, dėl kurių bendrai susitars ES valstybės narės. Pajėgumų kūrimui ir vystymui finansavimas būtų skiriamas apjungiant valstybių narių nacionalines, bei bendras ES biudžeto lėšas, kurios yra skirtos gynybos sričiai.⁹⁷ Šiai struktūrai vystyti ES iš bendro biudžeto skirs 5 mlrd. eurų kasmet. ES Komisijos pristatytame plane ES koordinacijos trūkumas ir bendrų pajėgumų planavimas yra įvardijamas kaip problema, kas lemia, jog yra mažinamas valstybių narių investicijų efektyvumas, taip pat yra matomas investicijų dubliavimas, kuris nėra reikalingas.⁹⁸ Valstybėms narėms, kartu dalinantis savo investicijomis bendriems pajėgumams, ES Komisijos teigimu, būtų maksimizuotos skiriamos lėšos, kurios prisidėtų prie investicijų efektyvumo.⁹⁹ Pajėgumų struktūros pristatymas gynybos plane bando spręsti šias problemas. Kartą metuose skiriami 5 mlrd. eurų, ES Komisijos teigimu, šios lėšos turėtų prisidėti prie Europos gynybos agentūros ir valstybių narių išsikeltą tikslo - 35% proc. lėšų skirti bendriems gynybos projektams.¹⁰⁰ ES Komisijos gynybos veiksmų planas yra svarbus dokumentas, kuris prisideda prie globalios strategijos įgyvendinimo plano. Žengtas istorinis žingsnis, kai ES biudžeto dalis yra skiriama gynybos sričiai, įrodo, jog ES institucijos pritaria saugumo ir gynybos politikos vystymui ir yra pasirengusios kurti platformą, kuri užtikrintų ES valstybių narių galimybes bendradarbiauti gynybos srityje. Skiriamos lėšos iš bendro biudžeto, kartu prisideda ir prie valstybių narių motyvacijos, PESCO susitarimo atžvilgiu, stiprinimui.

⁹⁵ European Defence Agency, „*Preparatory Action on Defence research*“, Brussels, 2017.

<<https://www.eda.europa.eu/what-we-do/activities/activities-search/preparatory-action-for-defence-research>> [Žiūrėta 2018 04 11]

⁹⁶ Ten pat.

⁹⁷ EU Commission, „*European defence action plan*“

⁹⁸ Ten pat, 9.

⁹⁹ Ten pat, 10.

¹⁰⁰ Ten pat, 10.

2016 m. gruodžio 15 d. ES Taryba patvirtino, jog ES yra būtina stiprinti savo bendradarbiavimą išorės saugumo ir gynybos srityje.¹⁰¹ Kaip pagrindinius prioritetus išskyrė jau anksčiau darbe minėtą ES globalią strategiją ir jos įgyvendinimo planą, ES Komisijos gynybos veiksmų planą, bei ES-NATO strateginės partnerystės deklaraciją. ES Tarybos pritarimas šiems veiksniams buvo svarbus žingsnis, kuris prisidėjo prie tolimesnio ES bendros saugumo ir gynybos politikos vystymo, o tai taip pat įrodo, jog ES svarbiausios institucijos yra pasiryžusios žengti tolimesnį žingsnį, kuris prisidėtų prie tolimesnio valstybių narių bendradarbiavimo gynybos srityje, vis labiau atsigręžiant į Lisabonos sutartyje pristatytą PESCO iniciatyvą, kuri 2016 m. galiausiai sulaukė ir aktyvaus ES institucijų palaikymo. Kadangi remiantis neoliberalaus institucionalizmo prielaida, jog institucijos kuria įvairius režimus valstybių tarpusavio priklausomybei valdyti, ES Komisijos ir ES Tarybos pritarimas PESCO iniciatyvai yra vienas iš svarbiausių veiksmų, kurių reikėjo pasiekti, norint, jog PESCO susitarimas būtų pasirašytas.

3.3.6 ES Koordinuotos metinės gynybos apžvalga

Šioje dalyje bus analizuojama jau anksčiau trumpai minėta ES koordinuota metinė gynybos apžvalga (angl. *Coordinated annual review on Defence*), kuri yra laikoma dalis PESCO paketo ir bus svarbus įrankis tolimesniam jo veikimui ir vertinimui. Pagrindinis šios iniciatyvos tikslas yra teikti kasmetinę, išsamią Europos karinių pajėgumų apžvalgą.¹⁰² Valstybės narės, dalyvaudamos šioje iniciatyvoje, gali savanoriškai dalintis informacija apie turimus karinius pajėgumus ir jų planavimą. Europos gynybos agentūra pirmąjį bandomąjį koordinuotas metinės gynybos apžvalgos laikotarpį nustačiusi vykdyti 2017-2018 m.¹⁰³ Europos gynybos agentūra atskiruose susitikimuose su valstybėmis narėmis analizuos jų turimus gynybinius pajėgumus ir tuomet teiks bendrą jų apžvalgą. Tai bus daroma todėl, nes ES siekia padidinti valstybių tarpusavio bendradarbiavimą ir informacijos pasidalinimą gynybos srityje.¹⁰⁴ Visas procesas šiuo metu yra padalintas į 3 pagrindinius etapus: Duomenų rinkimas ir preliminarinė analizė, dvišalio dialogo kūrimas, karinių pajėgumų bendro vaizdo nustatymas.¹⁰⁵ Europos gynybos agentūra bendradarbiaudama su kiekviena valstybe atskirai, sieks, jog būtų užtikrinamas pasitikėjimas ir

¹⁰¹ European Council meeting, Brussels, 2016 12 15, <<http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2016/12/15/>> [Žiūrėta 2018 04 11]

¹⁰² European Defence Agency, „*Coordinated annual review on defence (CARD)*“, Brussels, 2017. <[https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/coordinated-annual-review-on-defence-\(card\)](https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/coordinated-annual-review-on-defence-(card))> [Žiūrėta 2018 04 14]

¹⁰³ Julia Himmrich, Policy brief: „*Can CARD change European thinking about defence capabilities?*“, European Leadership network, Cambridge, 2017, 7. < <https://www.europeanleadershipnetwork.org/wp-content/uploads/2017/10/170904-ELN-CARD-Brief-Himmrich.pdf>> [Žiūrėta 2018 04 15]

¹⁰⁴ Himmrich, 7.

¹⁰⁵ Ten pat, 7.

bendradarbiavimas, o kaip ir teigia viena iš neoliberalaus institucionalizmo prielaidų: informacijos pasidalinimas tarp valstybių yra puikus įrankis, kad būtų galima užtikrinti tarpusavio bendradarbiavimą. Informacijos dalinimasis su gynyba susijusiais klausimais yra svarbus ir kuria glaudesnę bendradarbiavimą gynybos srityje.

Europos gynybos agentūra siekdama, jog koordinuota kasmetinė metinė gynybos apžvalga būtų sėkminga nustatė šiuos procedūrinius žingsnius:

- **Pradinė informacija** - Europos gynybos agentūros pirmas žingsnis yra išanalizuoti turimą informaciją apie valstybių narių gynybinius pajėgumus. Analizuojama bus valstybių narių pasidalinta informacija.
- **Dvišalis dialogas** - Su kiekviena ES nare bus bendradarbiaujama atskirai, tam, kad būtų įvertinta turima informacija ir tuo pačiu papildoma.
- **Koordinuotos kasmetinės gynybos apžvalgos analizė** - Informacijos analizė, gynybos planų analizė, gynybos pajėgumų įgyvendinimo prioritetai, bendradarbiavimo galimybės tarp valstybių narių.
- **Koordinuotos kasmetinės gynybos apžvalgos ataskaita** - paskutinis žingsnis, Europos gynybos agentūra teiks gautus rezultatus, bei rekomendacijas valstybėms narėms. Visa tai bus pristatoma ES Tarybai.¹⁰⁶

Koordinuota kasmetinė gynybos apžvalga yra svarbus įrankis, kuriuo tinkamai naudojantis būtų užtikrinamas informacijos dalinimasis tarp valstybių narių, identifikuojamos pagrindinės problemos ir jų sprendimo būdai. Išsami analizė valstybėms suteikia informaciją kaip geriau galima būtų planuoti gynybos išlaidas.

3.3.7 Europos Parlamento požiūris į ES bendrą saugumo ir gynybos politiką

Europos Parlamentas (EP) ilgą laiką palaikė stipresnės ir efektyvesnės ES bendros saugumo ir gynybos politikos idėją.¹⁰⁷ 2016 m. EP rezoliucijoje dėl Europos gynybos sąjungos, akcentavo, jog valstybėms būtina skirti daugiau lėšų savo gynybai (2 proc. BVP).¹⁰⁸ EP išskyrė NATO aljanso svarbą, bet taip pat akcentavo, jog ES turi imtis priemonių, jog galėtų apsiginti autonomiškai, jei to prireiktų. 2017 m. kovo 17 d. EP priėmė rezoliuciją dėl konstitucinių, teisinių ir institucinių priemonių ES bendros saugumo ir gynybos politikos efektyvumui pagerinti, kurios

¹⁰⁶ European Defence Agency, „Coordinated annual review on defence“

¹⁰⁷ European Parliament, „Permanent structured cooperation (PESCO): Beyond establishment“, Brussels, 2018, 11. <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614739/EPRS_BRI\(2018\)614739_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614739/EPRS_BRI(2018)614739_EN.pdf)> [Žiūrėta 2018 04 23]

¹⁰⁸ Ten pat, 11.

buvo pristatytos Lisabonos sutartyje.¹⁰⁹ EP 2017 m. rezoliucijoje dėl ES bendros saugumo ir gynybos politikos įgyvendinimo, palaikė PESCO iniciatyvą ir pabrėžė, jog Europos Komisija ir didelis valstybių narių skaičius pareiškė, jog yra pasirengę Europos gynybos sąjungai, kuri būtų vykdoma remiantis PESCO mechanizmu.¹¹⁰ EP jau ilgą laiką akcentavo apie PESCO iniciatyvos įgyvendinimą, ilgiau nei apie tai kalbėjo atskiros valstybės narės ar ES vyriausiasis įgaliotinis. 2015-2016 m. kasmetiniuose biudžeto projektuose EP akcentavo, jog PESCO galėtų iš dalies būti finansuojamas iš bendro valstybių biudžeto, kas iš esmės stipriai paskatino ES valstybių nares siekti šios iniciatyvos įgyvendinimo.¹¹¹

3.3.7 ES Tarybos pritarimo PESCO iniciatyvai svarba

Anksčiau darbe pristatyti ES veiksniai, kurie turėjo įtakos valstybių narių apsisprendimui prisijungti prie PESCO iniciatyvos, tačiau taip pat yra ypač svarbu aptarti ES Tarybos veiksmus ir teikiamus siūlymus ir išvadas susijusias su PESCO iniciatyvos pasirašymu. ES Tarybos pritarimą PESCO iniciatyvai galima suskirstyti į kelis pagrindinius etapus. 2017 m. kovo 6 d. ES Taryba pritarė ES naujam ambicijų lygiui, kuris buvo pristatytas ES globalioje strategijoje ir jos įgyvendinimo plane. ES Taryba akcentavo, jog naudojantis PESCO mechanizmu, jis tinkamai ir efektyviai galėtų prisidėti prie naujų ambicijų įgyvendinimo.¹¹² Labiau išsamesnes ES Tarybos įžvalgas apie ES saugumo ir gynybos srities tobulinimą galima rasti 2017 m. gegužės 18 d. pateiktose ES Tarybos išvadose.¹¹³ Jau pirmame dokumento puslapyje yra išreiškiamas pritarimas ES globaliai strategijai, saugumo ir gynybos srityse, bei akcentuojama, jog yra matomas efektyvus progresas, kuriant stipresnę ES.¹¹⁴ ES Taryba pabrėžia, jog PESCO turi galimybę sukurti naujas ir efektyvesnes valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimo galimybes, prisijungti prie svarbių projektų.¹¹⁵ ES Taryba yra pasiryžusi, jog PESCO susitarimas būtų pasiektas kuo greičiau ir tiki, jog tai padės ES kovoti su naujai iškilusiomis grėsmėmis. Galiausiai, ES Taryba 2017 m. birželio 22-23 d. galiausiai patvirtino PESCO susitarimo įgyvendinimo idėją ir pateikė savo pritarimą.¹¹⁶

Siekiant įgyvendinti PESCO susitarimą ir kad prie iniciatyvos prisijungtų kuo didesnis valstybių narių skaičius, ypatingai svarbus buvo visų pagrindinių ES institucijų pritarimas šiai

¹⁰⁹ Ten pat, 11.

¹¹⁰ Ten pat, 11.

¹¹¹ Ten pat, 11.

¹¹² Directorate-general for external policies, 15.

¹¹³ European Council, „Council conclusions on Security and Defence in the context of the EU Global strategy“, Brussels, 2017. < <http://www.consilium.europa.eu/media/31520/ccs-on-security-and-defence.pdf> > [Žiūrėta 2018 04 25]

¹¹⁴ Ten pat, 1.

¹¹⁵ Ten pat, 11.

¹¹⁶ Directorate-general for external policies, 16.

idėjai. Pagrindinės institucijos, išreiškusios teigiamus vertinimus apie PESCO iniciatyvą, paskatino valstybes nares pasirašyti susitarimą, kuris ateityje turėtų užtikrinti glaudesnę ir efektyvesnę valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimą gynybos srityje, tačiau norint išsiaiškinti kodėl ES institucijos saugumo ir gynybos klausimai tapo jų darbotvarkės prioritetu, svarbu apžvelgti ir pagrindinius išorės veiksnius, kurie tam turėjo įtakos.

3.4 Išorės veiksniai lėmę ES institucijas imtis veiksmų efektyvinant ES bendrą saugumo ir gynybos politiką

Šioje darbo dalyje bus pristatomi ir analizuojami išorės veiksniai, kurie suteikė impulsą ES institucijoms siekti glaudesnio ir efektyvesnio bendradarbiavimo srityje. Tolimesnėje darbo dalyje aptariami išorės veiksniai turėjo didelę įtaką, jog ilgą laiką stagnacijos būsenoje buvusi ES bendra saugumo ir gynybos politika, tapo vienu iš pagrindinių ES darbotvarkės prioritetu ir bene svarbiausiu klausimu. Pagrindiniai išorės veiksniai buvo paminėti ankstesnėse darbo dalyse, tačiau tam, kad geriau suprasti, kokią įtaką jie turėjo ES institucijų apsisprendimui didinti ES integraciją gynybos srityje, juos reikėtų detaliau analizuoti. Svarbu paminėti, jog tolimesnėje darbo dalyje, bus pristatyti tik svarbiausi išorės veiksniai, kurie turėjo įtakos ES bendros saugumo ir gynybos politikos vystymui.

3.4.1 Jungtinės Karalystės sprendimas išstoti iš ES

Jungtinė Karalystė paskutinius kelerius metus prieštaravo ES idėjai gilinti integraciją gynybos srityje. Tai lėmė politinės priežastys, nes JAV buvo stiprus jos sąjungininkas ir taip pat pragmatinės priežastys, nes gilesnė integracija gynybos srityje, padidintų biurokratinį lygmenį, ko pasekoje, padidėtų ir papildomos išlaidos. Jungtinė Karalystė manė, jog ES integracija gynybos srityje persidengtų su NATO aljansu ir iš dalies dubliuotų struktūras, kas jos nuomone nebuvo reikalinga.¹¹⁷ Po Britanijos paskelbimo išstoti iš ES, Vokietija ir Prancūzija nusprendė, jog geriausias atsakas į iškilusią krizę būtų sustiprinti ES bendradarbiavimą tam tikroje srityje. Buvo pasirinkta gynybos ir saugumo sritis, nes šios valstybės labiausiai palaikė ES integracijos idėją gynyboje.¹¹⁸ Jungtinė karalystė yra viena iš daugiausiai lėšų gynybai skiriančių ES valstybių, todėl po jos paskelbimo išstoti iš ES, natūralu, jog daugelio valstybių vadovai sunerimo ir suprato, jog ES

¹¹⁷ Justyna Gotkowska, „*The CSDP'S renaissance: Challenges and opportunities for the eastern flank*“, Centre for eastern studies, Warsaw, 2017, 2. < https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/commentary_243.pdf > [Žiūrėta 2018 04 25]

¹¹⁸ Ten pat, 2.

iškilo saugumo pavojus. 2017 m. duomenimis Jungtinės Karalystės išlaidos gynybai siekė 35.3 mlrd. svarų, o tai yra penkta šalis pasaulyje pagal lėšas skiriamas gynybai.¹¹⁹

Jungtinė Karalystė kartu su Prancūzija pradėjo ES bendrą saugumo ir gynybos politiką, pasirašydamos Sen-Malo deklaraciją 1998 m., kuri buvo aptarta ankstesnėje šio darbo dalyje. Anglija turėdama bene didžiausią gynybos industriją iš visų ES valstybių narių, neabejotinai turėjo svarbų vaidmenį ES bendros saugumo ir gynybos politikos kūrime. Jungtinė Karalystė, politikos kūrimo pradžioje skyrė didelį politinį kapitalą ir išteklius skirtus stiprinti saugumo politikai. Tačiau vėliau, Jungtinė Karalystė pradėjo atitolti nuo šios politikos, o tai lėmė politinės valdžios pasikeitimas ir politikos neveiksmingumas.¹²⁰ Jungtinės karalystės sprendimas išstoti iš ES, turėjo įtakos ir tolimesniam bendros saugumo ir gynybos politikos vystymui. Jos sprendimas pasitraukti lėmė, jog kitoms valstybėms narėms buvo būtina imtis veiksmų tolimesniam politikos formavimui ir strateginės krypties kitimui. Tai vėliau turėjo įtakos, jog prie ES gynybos integracijos labiau prisidėjo Vokietija ir Prancūzija, kurios tapo pagrindinėmis šios politikos tolimesnio vystymo kūrėjomis. Jungtinės Karalystės sprendimas pasitraukti iš ES įtakojo ir tai, jog atsivėrė kelias tolimesniam ES bendros saugumo ir gynybos politikos vystymui, nes paskutiniaisiais keleriais metais, Anglija stipriai oponuodavo tolimesnės ES integracijos gynybos srityje idėjai. Valstybės narės turėjo atrasti būdą kaip Jungtinę Karalystę išlaikyti ES užsienio politikos ir gynybos srityje, todėl ir buvo atsigręžta į PESCO mechanizmą, kuris suteikia galimybę gynybos projektuose dalyvauti ir trečiosioms šalims. Šis sprendimas turėjo didelę įtaką, jog ES institucijų lygmenyje, bendra saugumo ir gynybos politika tapo vienu iš pagrindinių darbotvarkės prioritetų.

3.4.2 JAV Prezidento Trumpo išrinkimas

JAV valstijoms išrinkus naująjį prezidentą Donaldą Trumpą, Europos lyderiai dar labiau sunerimo dėl ES valstybių saugumo. Savo prezidentinės kampanijos metu, Trumpas pasisakė, jog NATO aljansas yra atgyvena, o Europos valstybės naudojasi JAV užtikrinamos savo saugumą. Iš tiesų, ilgą laiką daugelis ES valstybių savo saugumo garantu laikė NATO aljansą, tačiau pasikeitus JAV prezidentui, saugumo ir gynybos klausimas tarp ES valstybių vis labiau buvo girdimas oficialiuose susitikimuose. ES Komisijos Prezidentas Jean-Claude Junker vienoje iš savo kalbų akcentavo, jog ES valstybėms būtina imtis veiksmų, jog padidintų lėšas skiriamas gynybai, o tai įgyvendinant, kartu bus stiprinami ES-NATO tarpusavio ryšiai ir kuriama stipresnė, bei saugesnė

¹¹⁹ Noel Dempsey, „*UK Defence Expenditure*“, House of Commons library, London, 2017. < researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-8175/CBP-8175.pdf> [Žiūrėta 2018 04 25]

¹²⁰ Giovanni Faleg, „*The implications of Brexit for the EU's Common security and defence policy*“, CEPS Comentaries, Brussels, 2016. < <https://www.ceps.eu/publications/implications-brexit-eu%E2%80%99s-common-security-and-defence-policy>> [Žiūrėta 2018 04 25]

Europa.¹²¹ Po Prezidento Trumpo išrinkimo, Europos lyderiai oficialiuose susitikimuose vis labiau akcentavo ES bendros saugumo ir gynybos politikos tolimesnio tobulinimo ir integracijos svarbą.¹²² Saugumo ir gynybos politika ES ilgą laiką buvo silpniausia ES integracijos dalis. Prezidento Trumpo retorika apie NATO aljansą, iš pirmo žvilgsnio santykinai šilti santykiai su Rusijos Prezidentu Vladimiru Putinu, yra laikomi stipriu impulsu, kuris paskatino Europos lyderius ir ES institucijas imtis veiksmų, kurie leistų užtikrinti glaudesnę ES valstybių narių bendradarbiavimą gynybos srityje. ES siekdama išlaikyti šiltus santykius su JAV, privalėjo įrodyti, jog yra pasirengusi stiprinti gynybos pajėgumus ir didinti skiriamas lėšas saugumui užtikrinti.

JAV Prezidento išrinkimas davė impulsą ES valstybėms atsigręžti į stagnacijos būsenoje ilgą laiką buvusią ES bendrą saugumo ir gynybos politiką, tačiau daugelio ekspertų nuomone, tai buvo sąlyginai pavėluota reakcija, nes Europai apie savo saugumą reikėjo susimąstyti tuomet, kai buvo įvykdyta Krymo aneksija Ukrainoje ir prasidėjo dar ir dabar vykstantis karinis konfliktas.¹²³ Taip pat buvo jaučiamas ES išitraukimo trūkumas sprendžiant Sirijos konfliktą, pabėgėlių krizės neefektyvūs sprendimo būdai. Jei šie veiksniai, vykstantys Europoje ar šalia jos sienų nelėmė, jog jau tuomet reikėjo atsigręžti į saugumo ir gynybos politikos tobulinimą, Prezidento Trumpo išrinkimas taip pat neturėjo to nulemti, tačiau visgi jis laikomas svarbiu išoriniu veiksmu, kuris paskatino ES lyderius inicijuoti glaudesnę bendradarbiavimą saugumo ir gynybos srityje.¹²⁴

3.4.3 Kitų išorinių veiksnių įtaka ES bendros saugumo ir gynybos politikos vystymui

Terorizmas, pabėgėlių krizė, karas Ukrainoje - yra kitos svarbios priežastys dėl ko Europos lyderiai yra sunerimę ir mano, jog Europa nebegali vien tik pasikliauti NATO aljansu ir tikėtis, jog JAV išspręs visas pagrindinės saugumo problemas Europoje. Terorizmo atakos sukrėtusios Europą, sunkiai kontroliuojami pabėgėlių srautai, rimtas konfliktas Ukrainoje visai netoli Europos Sąjungos ribų, buvo pagrindiniai signalai, kurie lėmė tai, jog Europa gyvavusi savotiškame "taikos burbule", suprato, jog pati turi išspręsti iškilusias problemas ir sukurti planą, kuris leistų sustabdyti pagrindines grėsmes, kartu stiprinant ir bendrą valstybių saugumą ir gynybą. Nauji išorės iššūkiai ir naujos grėsmės, su kuriomis Europa privalo susitvarkyti, taip pat turėjo didelę įtaką, kodėl ES bendra saugumo ir gynybos politika tapo vienu iš pagrindinių ES institucijų

¹²¹ Karlin Jans, „*The EU as a security provider in the Trump era*“, 2016, 58. < <http://transatlanticrelations.org/wp-content/uploads/2018/01/Kapitel-3.pdf> > [Žiūrėta 2018 04 225]

¹²² Ten pat, 59.

¹²³ Hrant Kostanyan ir Mikkel Barslund, „*Will Trump matter for the EU' policy priorities?*“, Centre for European Policy studies, Brussels, 2017, 2. < <http://eprints.lse.ac.uk/69437/1/blogs.lse.ac.uk-Will%20Trump%20matter%20for%20the%20EU's%20policy%20priorities.pdf> > [Žiūrėta 2018 04 25]

¹²⁴ Ten pat, 2.

darbotvarkės prioritetu, nes Europos lyderiai privalo atrasti tinkamus sprendimo būdus, tam kad būtų užtikrinamas didesnis Europos regiono saugumas. ES valstybės narės, reaguodamos į naujus iššūkius supranta, jog yra privalomas valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimas, o ES institucijų darbas, stipriai prisideda prie valstybių narių glaudesnio bendradarbiavimo sukūrimo.

3.5 ES valstybių narių tarpusavio priklausomybės didėjimas gynybos srityje

Šio darbo teorinėje dalyje buvo minėta, jog vienas iš veiksnių, kuris nulemia naujų formalių režimų kūrimą, sutarčių pasirašymą, yra auganti valstybių tarpusavio priklausomybė. Neoliberalaus institucionalizmo teorijos atstovai teigia, jog padidėjusią tarpusavio priklausomybę yra būtina valdyti, todėl ši darbo dalis bus skirta apžvelgti valstybių interesų gynybos srityje pokyčius ir įvertinti augančią tarpusavio priklausomybę karinės srities tobulinimui. Ankstesnėse darbo dalyse jau buvo aptarta, jog naujos grėsmės ir iššūkiai Europos regione įtakoja ir valstybių narių sprendimus, atsiranda poreikis ieškoti problemų sprendimų būdų. ES valstybės narės supranta, jog norėdamos išspręsti naujas problemas, turi veikti kartu, nes taip efektyviausiai galima kovoti su naujais iššūkiais. Darbo tyrime aptarti išorės veiksniai suteikė impulsą ne tik ES institucijoms atsigręžti į ES bendrą saugumo ir gynybos politiką, bet ir valstybėms narėms. Šiame skyriuje bus trumpai analizuojami Europos valstybių interesų kaita ir požiūris dėl tolimesnio ES bendros saugumo ir gynybos politikos kūrimo.

Baltijos šalys: iš pradžių, į naująsias ES bendros saugumo ir gynybos politikos iniciatyvas žvelgė atsargiai ir nenorėjo priimti skubotų sprendimų.¹²⁵ Pastaraisiais metais, didžioji Rytų Europos valstybių dalis buvo giliai įsitraukusi įgyvendinant sprendimus priimtus NATO suvažiavime 2014 m.¹²⁶ Tai buvo pagrindinė priežastis, kodėl valstybės nebuvo aktyviai įsitraukusios į ES globalios strategijos formavimą ir kūrimą. Baltijos valstybės baiminosi, jog ES bendros saugumo ir gynybos politikos vystymas gali susilpninti NATO ir transatlantinius ryšius, tačiau jos vis tiek išreiškė palaikymą saugumo ir gynybos politikos vystymui, nes šių valstybių tikslas yra išlikti ir pagrindine ES integracijos dalimi.¹²⁷ Baltijos šalys atsidūrė keblioje situacijoje. Po Jungtinės Karalystės apsisprendimo išstoti iš ES, Baltijos valstybės nebegali pasikliauti jos parama vetuojant naująsias ES bendros saugumo ir gynybos politikos iniciatyvas ir tuo pačiu valstybės nenorėjo prieštarauti didžiosioms ES valstybėms (Prancūzijai ir Vokietijai), kurios taip pat yra ir stiprios Baltijos valstybių ir NATO aljanso sąjungininkės. Taigi, Baltijos valstybės išreiškė paramą stiprinant ES gynybos bendradarbiavimą, su sąlyga, jog tai didintų ES valstybių

¹²⁵ Gotkowska, „*The CSDP's renaissance*“, 4.

¹²⁶ Ten pat, 4.

¹²⁷ Ten pat, 5.

narių gynybos išlaidas, stiprintų kariuomenės pajėgumus, o tai nepersidengtų su NATO struktūromis.¹²⁸

Skandinavijos valstybės: Švedija remia ES civilinių ir kariuomenės instrumentų vystymą, tačiau skeptiškai vertina struktūrizuoto kariuomenės bendradarbiavimo idėją dėl panašių priežasčių kaip ir Baltijos valstybės. Nepaisant to, jog Švedija nėra NATO aljanso narė, ji vertina, jog JAV yra ES saugumo garantas, todėl taip pat siekia, jog ES ir JAV santykiai nebūtų susilpninti. Švedija išreiškė palaikymą ES bendros saugumo ir gynybos politikos vystymui 2017 m. birželį, o tam įtakos greičiausiai turėjo ES institucijų darbas.¹²⁹ Taip pat Švedija siekė, jog išliktų pagrindinė ES integracijos dalimi ir sustiprinti dvišalius santykius su Vokietija, kuri yra viena iš pagrindinių ES bendros saugumo ir gynybos politikos vystymo iniciatorių.¹³⁰ Suomija, nuo ES bendros saugumo ir gynybos politikos kūrimosi pradžios buvo aktyvi diskusijų dalyvė, kaip reikėtų toliau vystyti šią politiką.¹³¹ Suomija mano, jog ES bendros saugumo ir gynybos politikos integracija yra galimybė sustiprinti savo pačios saugumą. Jos tikslas yra, jog naujosios ES iniciatyvos taptų įrankiu, kuris leistų tobulinti valstybių narių gynybinius pajėgumus. Didžiausią palaikymą Suomija yra išreiškusi projektams, kurie yra susiję su laivyno, logistikos ir kibernetinio saugumo sričių tobulinimu.¹³² Danija nedalyvauja ES bendros saugumo ir gynybos politikoje, todėl šiame skyriuje aptarinėjama nebus.

Lenkija ir Višegrado valstybės: taip pat palaiko ES bendradarbiavimo karinėje srityje idėją. Pagrindinės to priežastys būtų tos, jog šios valstybės siekia likti pagrindinės ES integracijos dalimi. Valstybių interesai taip pat buvo įtakoti, nes jos siekia formuoti pozityvią, į integraciją orientuotą darbotvarkę, tuo pačiu siekdamos, jog būtų nukreiptas dėmesys nuo šių valstybių prieštaravimo ir nepasitenkinimo migracijos politikos ir pabėgėlių prieglobsčio klausimais.¹³³ Čekija, Slovakija ir Vengrija nelaiko savęs NATO aljanso rytų flango dalimi, todėl nejaučia tokios didelės grėsmės iš Rusijos, skirtingai nei Baltijos valstybės.¹³⁴ Iš esmės, valstybės nemato iššūkių, kodėl ES bendra saugumo ir gynybos politika nebūtų vystoma ir šios politikos efektyvinimas ir tapimas vienu iš pagrindinių ES darbotvarkės prioritetų yra sutinkamas teigiamai, tačiau kaip ir daugelis ES valstybių narių nėra užtikrintos dėl šios politikos efektyvumo ateityje, todėl ES institucijų darbas ties šios politikos tolimesnės ateities yra ypač svarbus.

Juodosios jūros regionas: Rumunija panašiai kaip ir Baltijos valstybės į ES bendros saugumo ir gynybos politikos vystymą žvelgė atsargiai. Yra akcentuojama, jog yra ypač svarbu

¹²⁸ Ten pat, 5.

¹²⁹ Ten pat, 5.

¹³⁰ Ten pat, 5.

¹³¹ Ten pat, 6.

¹³² Ten pat, 7.

¹³³ Ten pat, 6.

¹³⁴ Ten pat, 7.

išlaikyti glaudžius santykius su NATO aljansu ir JAV, kurios yra strateginis Rumunijos sąjungininkas ir taip pat bijoma, jog ES-NATO santykiai gali susilpnėti.¹³⁵ Tačiau Rumunija vis tiek išreiškė paramą politikos vystymui, nes taip pat kaip ir Baltijos valstybės siekia būti įtraukta į pagrindinį ES integracijos procesą ir nori išvengti "dviejų greičių" ES.¹³⁶ **Bulgarija** išlaikė ganėtinai santūrią poziciją dėl ES bendros saugumo ir gynybos politikos tobulinimo, nebuvo aktyvi diskusijų narė, tačiau taip pat išreiškė palaikymą tolimesnei integracijai šioje srityje ir pabrėžė, jog būtina išlaikyti tvirtus santykius tarp ES ir NATO.¹³⁷

Beniliukso valstybės, Prancūzija, Vokietija Ispanija ir Italija: Šios valstybės yra aktyvios ir pagrindinės ES bendros saugumo ir gynybos politikos vystymo kūrėjos ir yra išreiškusios bene didžiausią paramą, siekiant efektyvinti ES gynybos ir saugumo sritį.¹³⁸ Taip pat jos akcentavo valstybių narių bendradarbiavimo gynybos srityje svarbą, atsižvelgiant į naujus iššūkius ir grėsmes, su kuriomis susiduria Europos regionas. Šios valstybės kūrė Europos sąjungą, todėl natūralu, jog palaiko didesnę valstybių narių integraciją visose srityse, o pastaraisiais metais, ypač gynyboje. Taip pat šios valstybės akcentavo, jog PESCO galėtų būti puiki priemonė, kuri leistų atgaivinti ES bendrą saugumo ir gynybos politiką ir prisidėjo prie diskusijų skatinimo, jog šis susitarimas būtų pasirašytas.¹³⁹ Nepaisant to, jog visos šios valstybės aktyviai prisidėjo prie ES bendros saugumo ir gynybos politikos vystymo, pagrindinėmis iniciatorėmis ir PESCO mechanizmo palaikytojomis tapo Prancūzija ir Vokietija, kurių pozicijos buvo aptartos ankstesnėse darbo dalyse.

Apibendrinant, galima teigti, jog ES bendros saugumo ir gynybos politikos vystymo idėja susilaukė palaikymo daugumos ES valstybių narių. Baltijos valstybės ir Juodosios jūros regiono valstybės atsargiai žiūrėjo į šios politikos tolimesnį kūrimą, nes bijojo, jog tai gali susilpninti ES-NATO santykius, tačiau taip pat nenorėjo, jog ES atsirastų "dviejų greičių" integracija, kas suskaldytų valstybes. Nauji iššūkiai ir saugumo grėsmės taip pat turėjo įtakos valstybių apsisprendimui prisidėti prie PESCO susitarimo iniciatyvos, taigi mažųjų ES valstybių narių interesus, iš esmės įtakėjo didžiųjų valstybių aktyvus saugumo ir gynybos politikos palaikymas, kurios siekė, jog būtų sukurta didesnė integracija ir užtikrinamas valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimas gynybos srityje.

¹³⁵ Ten pat, 5.

¹³⁶ Ten pat, 5.

¹³⁷ Ten pat, 5.

¹³⁸ Dusko Lopandic, „Is the EU on the move again?“, European Western Balkans, 2017.

<<https://europeanwesternbalkans.com/2017/07/27/is-the-eu-on-the-move-again/>> [Žiūrėta 2018 05 08]

¹³⁹ Ten pat.

Išvados ir Pasiūlymai

Šiame darbe buvo nagrinėjami ir analizuojami veiksniai, kurie turėjo įtakos nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo (PESCO) susitarimo pasirašymui. Buvo siekiama išsiaiškinti, kodėl ilgą laiką stagnacijos būsenoje buvusi ES bendra saugumo ir gynybos politika, tapo vienu iš pagrindinių ES institucijų ir valstybių narių darbotvarkės prioritetų. Veiksnių analizei buvo pasirinktos pagrindinės neoliberalaus institucionalizmo teorijos prielaidos, kurios leidžia paaiškinti, kodėl valstybės kuria įvairius formalius institucinius režimus ir kokie veiksniai skatina jas tai daryti. Pirmiausia, siekiant atsakyti į pagrindinį darbo klausimą ir problemą buvo svarbu išanalizuoti pagrindinius veiksnius, kurie kūrė ES bendra saugumo ir gynybos politiką jos ankstyvojoje stadijoje. Darbe buvo analizuojama Prancūzijos ir Jungtinės Karalystės Sen-Malo deklaracija, kuri yra laikoma ES bendros saugumo ir gynybos politikos pradžia. Taip pat, analizuojama ES 2003 m. saugumo strategija, kuri buvo svarbus faktorius toliau plėtojant saugumo ir gynybos politiką, o vėliau kuriant 2016 m. ES globalią strategiją. Pristatyta ir trumpai išanalizuota Lisabonos sutartis, bei Europos Gynybos Agentūros įkūrimas, kurios tolimesnė veikla buvo svarbi darbo klausimui atsakyti. Šių veiksnių identifikavimas buvo svarbus žingsnis, jog būtų pristatytas ES bendros saugumo ir gynybos politikos kontekstas ir jos raida.

Darbe buvo išsikelti 4 pagrindiniai tyrimo tikslai ir uždaviniai, kuriuos pavyko įgyvendinti. Bandant atsakyti į pagrindinį darbo klausimą buvo pasitelktas Peter A. Hall proceso atsekimo metodas, kurio pagrindiniai aspektai leidžia paaiškinti, kaip tam tikri įvykiai nulemia naujo reiškinių atsiradimą. Dėstymo dalyje buvo išsiaiškinta, jog viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl ES bendra saugumo ir gynybos politika tapo vienu iš ES institucijų ir valstybių narių darbotvarkės prioritetų yra naujų grėsmių ir iššūkių Europos regione atsiradimas. Tai vėliau paskatino ES institucijas ir valstybes nars dirbti kartu, jog būtų pasirašytas PESCO susitarimas., kuris yra ypač svarbus žingsnis plėtojant ES bendrą saugumo ir gynybos politiką.

Pastaraisiais metais, Europa kentėjo nuo teroristinių išpuolių, susidūrė su pabėgėlių krize, Rytų Europos regionas jautė didėjančią Rusijos grėsmę, todėl buvo ieškoma sprendimo būdų, kurie leistų ES valstybėms labiau sustiprinti savo saugumą. Jungtinės Karalystės apsisprendimas išstoti iš ES tapo krize vieningos Europos idėjai, todėl didžiųjų valstybių atsakas į tai buvo ES integracijos gynybos srityje stiprinimas ir vis dažniau buvo pradėta atsigręžti į Lisabonos sutartyje pristatytą PESCO iniciatyvą, kuri turėtų sukurti tinkamas ir efektyvias sąlygas valstybių narių bendradarbiavimui gynybos srityje stiprinti. JAV Prezidento Trumpo išrinkimas ir jo retorika apie NATO aljanso atgyvena tapo dar vienu svarbiu išoriniu veiksniu, kuris paskatino ES institucijas ir valstybes nars siekti didesnio autonomiškumo gynybos srityje, nes ES lyderiai pradėjo bijoti dėl Europos regiono saugumo.

Darbe buvo nagrinėjami pagrindiniai 2016-2017 m. ES institucijų veiksniai, kurie prisidėjo prie ES bendros saugumo ir gynybos politikos tolimesnio vystymo ir valstybių narių apsisprendimo prisijungti prie PESCO iniciatyvos. Buvo išanalizuota, jog visos pagrindinės ES institucijos aktyviai palaiko PESCO iniciatyvos idėją ir taip pat norėjo įrodyti, jog ES didesnis autonomijos gynybos srityje siekimas, nepersidengs su NATO aljanso struktūromis, o turėtų jas papildyti, todėl ES-NATO bendra deklaracija tapo svarbiu žingsniu, kuris tai patvirtintų. ES institucijos siekdamos, jog valstybės narės pritartų bendros saugumo ir gynybos politikos vystymui pirmą kartą istorijoje dalį lėšų iš bendro ES biudžeto nusprendė skirti gynybai, o tai lėmė, jog buvo įsteigtas Europos gynybos fondas. Didelę įtaką valstybių narių apsisprendimui turėjo ir ES Globalios strategijos pristatymas, kurioje bene didžiausias dėmesys buvo sutelktas į gynybos ir saugumo užtikrinimą ir reikalingas priemonės šiam tikslui pasiekti. Dar kartą buvo minimas PESCO mechanizmas, o po šios strategijos pristatymo, atliktoje analizėje matyti, jog iniciatyva buvo minima vis dažniau, kaip priemonė šiam tikslui pasiekti ir pradėjo susilaukti vis didesnio ES institucijų ir valstybių narių palaikymo.

Viename iš dėstymo dalies skyrių ES valstybės narės buvo suskirstytos į grupes ir buvo išanalizuota, jog mažesnės valstybės, esančios Rytų Europoje į bendros saugumo ir gynybos politikos vystymą žiūrėjo atsargiai, nes manė, jog tai neigiamai paveiks ES ir NATO aljanso santykius. Tačiau valstybės narės, kurios aktyviai nedalyvavo diskusijoje apie ES gynybos srities tobulinimą, norėjo išvengti, jog būtų sukurta "dviejų greičių" ES ir norėjo išlikti pagrindine ES integracijos dalimi, o taip pat išlaikyti ir šiltus santykius su Prancūzija ir Vokietija, kurios buvo pagrindinės PESCO iniciatyvos aktyvinimo iniciatorės.

Šiam darbui pridėtinės vertės suteikia tai, jog PESCO susitarimas buvo pasirašytas tik 2017 m. pabaigoje, todėl akademinių tyrimų atlikta yra santykinai ne daug. Šio susitarimo pasirašymas, mano nuomone, ateityje bus analizuojamas plačiai, nes daugelis žiniasklaidos šaltinių kalba, jog tai buvo svarbus ES žingsnis plėtojant bendrą saugumo ir gynybos politiką. Tikėtina, kad daugelis akademinių straipsnių turėtų analizuoti PESCO projektų efektyvumą, nes tai yra pagrindinis iniciatyvos vertinimo kriterijus, kuris leis atsakyti į klausimą ar iniciatyva bus įgyvendinama sėkmingai, ar tai leis ES valstybėms narėms efektyviau plėtoti gynybinius pajėgumus ir taip sustiprinti Europos regiono saugumą. Iniciatyva suteikia valstybėms lanksčiau veikti gynybos srityje, tačiau tai neabejotinai didina ir valstybių tarpusavio priklausomybę, todėl tolimesniuose tyrimuose yra svarbu analizuoti, kaip ES bendros saugumo ir gynybos politika ir PESCO iniciatyva formuos valstybių nacionalinius interesus, akivaizdu, jog valstybėms teks ieškoti bendrų interesų, jog būtų užtikrinamas jų tarpusavio bendradarbiavimas ir tolimesnė ES gynybos srities integracija.

Literatūros sąrašas

1. Akulov , Andrei, „*EU Creates New Defense Pact to Reduce Dependence on US*“, Strategic culture foundation, Moscow, 2017. < <https://www.strategic-culture.org/news/2017/11/15/eu-creates-new-defense-pact-reduce-dependence-us.html>> [Žiūrėta 2018 03 26]
2. Arteaga, Felix, „*European defence between the Global Strategy and its implementation*“, Elcano Royal Institute, Madrid, 2017.
<<http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/1e698ba2-2ff0-4a6a-8b5f-0fad2dc0d122/WP4-2017-Arteaga-European-defence-between-Global-Strategy-implementation.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=1e698ba2-2ff0-4a6a-8b5f-0fad2dc0d122>> [Žiūrėta 2018 04 23]
3. Billon-Galland, Alice, „*Can France and Germany make PESCO work as a process toward EU defense?*“, The German Marshall fund of the United States, 2017.
<<http://www.gmfus.org/publications/can-france-and-germany-make-pesco-work-process-toward-eu-defense>> [Žiūrėta 2018 10 16]
4. Biscop, Sven, „*The EU Global Strategy: Realpolitik with European Characteristics*“, Egmont Royal Institute Brussels, 2016.
<<http://www.egmontinstitute.be/content/uploads/2016/06/SPB75.pdf?type=pdf>> [Žiūrėta 2018 04 18]
5. Bratislava summit, „*Bratislava declaration*“, Bratislava, 2016.
<<https://www.consilium.europa.eu/media/21250/160916-bratislava-declaration-and-roadmapen16.pdf>> [Žiūrėta 2018 04 18]
6. Carlsnaes, Walter, Thomas Risse ir Beth A., Simmon, *Handbook of international relations*, Sage publications, London, 2013.
7. Collier, David, *Understanding process tracing*, University of California, Berkley, 2011.
8. Council of the European Union, „*Permanent structured cooperation - PESCO*“, Brussels, 2017. <http://www.consilium.europa.eu/media/32081/qa_pesco.pdf> [Žiūrėta 2018 02 27]
9. Dempsey, Noel, „*UK Defence Expenditure*“, House of Commons library, London, 2017. < researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-8175/CBP-8175.pdf> [Žiūrėta 2018 04 25]
10. Directorate - general for external policies policy department, "*On the way towards a European Defence Union - a White book as a first step*", European Parliament, Brussels, 2016, 13.

- <http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/535011/EXPO_STU%282016%29535011_EN.pdf> [Žiūrėta 2018 04 13]
11. Drent, Margriet, Eric Wilms ir Dick Zandee, „*Making sense of European Defence*“, Netherlands institute of international relations, Hage, 2017.
<https://www.clingendael.org/sites/default/files/2017-12/Making_Sense_of_European_Defence.pdf> [Žiūrėta 2018 04 12]
 12. Ertruk , Ahmet Cemal, „*EU's PESCO: A new foreign policy instrument or the same old story*“, Istanbul Univeristy, 2017. < http://www.gpotcenter.org/dosyalar/PB_51.pdf> [Žiūrėta 2018 10 16]
 13. EU Commision, „*European defence action plan*“, Brussels, 2016.
<https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/com_2016_950_f1_communication_from_commission_to_inst_en_v5_p1_869631.pdf> [Žiūrėta 2018 04 25]
 14. European Commission, „*Reflection paper on the future of European defence*“, Brussels, 2017. <https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-defence_en.pdf> [Žiūrėta 2018 10 01]
 15. European Council meeting, Brussels, 2016 12 15,
<<http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2016/12/15/>> [Žiūrėta 2018 04 11]
 16. European Council, „*Implementation of the Lisbon Treaty provisions on the Common Security and Defence Policy (CSDP)*“, European Parliament, Brussels, 2016.
<http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573285/EPRS_BRI%282016%29573285_EN.pdf> [Žiūrėta 2018 04 13]
 17. European Council, „*Council conclusions on Security and Defence in the context of the EU Global strategy*“, Brussels, 2017. < <http://www.consilium.europa.eu/media/31520/ccs-on-security-and-defence.pdf>> [Žiūrėta 2018 04 25]
 18. European Council, „*Timeline: EU Cooperation on security and defence*“, 2018.
<<http://www.consilium.europa.eu/en/policies/defence-security/defence-security-timeline/>> [Žiūrėta 2018 04 29]
 19. European Defence Agency, „*Coordinated annual review on defence (CARD)*“, Brussels, 2017. <[https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/coordinated-annual-review-on-defence-\(card\)](https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/coordinated-annual-review-on-defence-(card))> [Žiūrėta 2018 04 14]
 20. European Defence Agency, „*Preparatory Action on Defence research*“, Brussels, 2017.
<<https://www.eda.europa.eu/what-we-do/activities/activities-search/preparatory-action-for-defence-research>> [Žiūrėta 2018 04 11]

21. European Defence Agency, „*The European defence agency at glance*“, 2016.
<https://www.eda.europa.eu/docs/default-source/eda-publications/eda-at-glance-2016_en>
[Žiūrėta 2018 04 20]
22. European External Action Service, „*Permanent structured cooperation - PESCO Deepening Defence Cooperation among EU member states*“, Brussels, 2017. <
https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/pesco_factsheet_14-11-2017_.pdf> [Žiūrėta 2018 02 27]
23. European Parliament, „*Permanent structured cooperation (PESCO): Beyond establishment*“, Brussels, 2018.
<[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614739/EPRS_BRI\(2018\)614739_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614739/EPRS_BRI(2018)614739_EN.pdf)> [Žiūrėta 2018 04 23]
24. European Parliament, directorate general for external policies, „*Permanent structured cooperation: national perspectives and state of play*“, Brussels, 2017.
<http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/603842/EXPO_STU%282017%29603842_EN.pdf> [Žiūrėta 2018 03 30]
25. Europos Vadovų Taryba, „*ES bendradarbiavimas saugumo ir gynybos srityje*“, Brussels, 2016. <<http://www.consilium.europa.eu/lt/policies/defence-security/>> [Žiūrėta 2018 02 27]
26. Faleg , Giovanni, „*The implications of Brexit for the EU's Common security and defence policy*“, CEPS Comentaires, Brussels, 2016. <
<https://www.ceps.eu/publications/implications-brexit-eu%E2%80%99s-common-security-and-defence-policy>>[Žiūrėta 2018 04 25]
27. Gotkowska, Justyna, „*Berlin and PESCO: German priorities in developing military cooperation within the EU*“, Warsaw, 2017.
<<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2017-10-25/berlin-and-pesco-german-priorities-developing-military-cooperation>> [Žiūrėta 2018 03 12]
28. Gotkowska, Justyna, „*The trouble with PESCO The mirages of European defence*“, Warsaw, Centre for Eastern studies, 2018.
<http://aei.pitt.edu/93565/1/pw_69_pesco_ang_net.pdf> [Žiūrėta 2018 03 13]
29. H. Maxime ir A. Larive, *Debating European security and defense policy understanding the complexity*, Miami University, Miami, 2014.
30. Hall, Peter A., *Systematic process analysis: when and how to use it*, Harvard university, Cambridge, 2006.
31. Hellmann, Gunther ir Reinbard Wolf, *Neorealism, neoliberal institutionalism and the future of NATO*, Security studies, London, 1993.

32. Herolf, Gunilla, „*France, Germany, and the United Kingdom cooperation in times of turbulence*“, Stockholm University, Stockholm, 2004. < <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:191194/FULLTEXT01.pdf>> [Žiūrėta 2018 04 10]
33. Himmrich, Julia, Policy brief: „*Can CARD change European thinking about defence capabilities?*“, European Leadership network, Cambridge, 2017.
<<https://www.europeanleadershipnetwork.org/wp-content/uploads/2017/10/170904-ELN-CARD-Brief-Himmrich.pdf>> [Žiūrėta 2018 04 15]
34. Jans, Karlin, „*The EU as a security provider in the Trump era*“, 2016.
<<http://transatlanticrelations.org/wp-content/uploads/2018/01/Kapitel-3.pdf>> [Žiūrėta 2018 04 225]
35. Joint declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the secretary general of the North Atlantic Treaty Organization, „*EU-NATO Joint declaration*“, Warsaw, 2016.
<<http://www.consilium.europa.eu/media/21481/nato-eu-declaration-8-july-en-final.pdf>> [Žiūrėta 2018 04 23]
36. Joint Declaration on European Defence, *Franco-British St. Malo Declaration*, Saint-Malo, 1998. <https://www.cvce.eu/en/obj/franco_british_st_malo_declaration_4_december_1998-en-f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f.html> [Žiūrėta 2018 03 24]
37. Keohane, Daniel, „*The Paradox of EU Defence Policy*“, Center for security studies, Zurich, 2016. <<https://isnblog.ethz.ch/security/the-paradox-of-eu-defence-policy>> [Žiūrėta 2017 10 14]
38. Keohane, Robert O., *After hegemony: Cooperation and Discord in the World Political economy*, Princeton university press, New Jersey, 1984.
39. Kostanyan, Hrant ir Mikkel Barslund, „*Will Trump matter for the EU' policy priorities?*“, Centre for European Policy studies, Brussels, 2017, 2. <
<http://eprints.lse.ac.uk/69437/1/blogs.lse.ac.uk-Will%20Trump%20matter%20for%20the%20EUs%20policy%20priorities.pdf>> [Žiūrėta 2018 04 25]
40. Lachmann, Niels, „*The EU-CSDP-NATO Relationship: asymmetric cooperation and the search for momentum*“, Studia Diplomatica, 2010.
<http://findresearcher.sdu.dk/portal/files/50376622/Lachmann_Studia_Diplomatica_NATO_CSDP_EU.pdf> [Žiūrėta 2018 10 16]
41. Landman, „*Spearheading European Defence*“, University of Groningen, Groningen, 2016.

- <https://www.rug.nl/research/portal/files/35816361/Lennart_Landman_2016_Spearheading_European_Defence.pdf> [Žiūrėta 2018 04 10]
42. Laursen, Finn, *The EU's Lisbon Treaty: Institutional choices and Implementation*, Ashgate Publishing, 2012.
 43. Lopandic, Dusko, „*Is the EU on the move again?*“, European Western Balkans , 2017.
<<https://europeanwesternbalkans.com/2017/07/27/is-the-eu-on-the-move-again/>> [Žiūrėta 2018 05 08]
 44. Marrone, Allesandro, „*Permanent structured cooperation: An institutional pathway for European defence*“, Istituto affari internazionali, Rome, 2017.
<<http://www.iai.it/sites/default/files/iaicom1726.pdf>> [Žiūrėta 2018 02 27]
 45. Marrone, Allesandro, Nicoletta Pirozzi ir Paola Sartori, „*PESCO: An ace in the hand for European defence*“, Istituto Affari Internazionali, Rome, 2017.
<http://www.iai.it/sites/default/files/eu60_9.pdf> [Žiūrėta 2018 04 02]
 46. Marshall, Alexander, „*The EU as a Security Actor a comparative study of the EU and NATO between 2006 and 2014*“, Malmo university, Malmo, 2017.
<<https://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/23144/The%20EU%20as%20a%20Security%20Actor%20-%20A%20Comparative%20Study%20of%20the%20EU%20%26%20NATO%20between%202006%20and%202014.pdf?sequence=2&isAllowed=y>> [Žiūrėta 2018 04 04]
 47. Martin, Lisa ir Beth Simons, „*International Organizations and institutions*“, London, 2012,
2. <https://scholar.harvard.edu/files/bsimmons/files/ch_13_-_international_os_and_is.pdf> [Žiūrėta 2018 04 04]
 48. Mills, Claire, „*EU Defence: the realisation of Permanent Structured Cooperation (PESCO)*“, House of Commons library, London, 2017.
<<http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/CBP-8149>> [Žiūrėta 2018 03 27]
 49. Mogherini, Federica, „*Speech at the European Parliament plenary session on European Foreign Security and defence policy*“, Strasbourg, 2017.
<https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/37256/speech-high-representativevice-president-federica-mogherini-european-parliament-plenary_en> [Žiūrėta 2018 05 07]
 50. Regional Cooperation council, „*An Analysis of the Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy (EUGS) – Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe*“, Implementation Plan and Challenges for Implementation, Brussels, 2016.

- <https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_review_web.pdf> [Žiūrėta 2018 04 18]
51. Richter, Friederike, „The emergence and evolution of CSDP a liberal approach" Kn. Lorenzo Cladi ir Andrea Locatelli (sud.), *International Relations theory and European security: We thought we knew*, Routledge, 2015.
 52. Shabu, Martin, „*The European Defence agency: a real breakthrough or standard agency?*", Vyzkumneho centra, Czech Republic, 2006, 3. < <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2015/11/The-European-Defence-Agency.pdf>> [Žiūrėta 2018 04 12]
 53. Stein, Arthur A., *Neoliberal Institutionalism* , in Christian Reus-Smit & Duncan Snidal (eds.), *The Oxford Handbook of International Relations*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
 54. Sterling - Folker, Jennifer, „*Competing Paradigms or birds of a Feather? Constructivism and neoliberal institutionalism compared*", The international studies association, Oxford, 2000, 101.
<<https://www.jstor.org/stable/pdf/3013971.pdf?refreqid=excelsior%3A82e0243c28aad8c26f8d44a340860b18>> [Žiūrėta 2018 04 04]
 55. Vitkus, Gediminas, *Europos Sąjungos užsienio politika: trumpas vadovas*, Vilniaus universitetas, Vilnius, 2008, 31.
 56. Zandee, Dick, „*From EU Strategy to defence series: New kid on the block The European Commission and European defence*", Netherlands institute of International Relations, Hague, 2016, 1.
<https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/PB_New%20kid%20on%20the%20block.pdf> [Žiūrėta 2018 04 23]

Summary

EU Common security and defence policy's evolution: Analysis of factors contributing to the signing of the permanent structured cooperation agreement (PESCO)

The aim of this bachelor thesis is to identify and analyse what factors had an impact on member states to sign the permanent structured cooperation agreement (PESCO). EU Common security and defence policy was in stagnation and no important changes were made because for the most part it was not considered as a priority in EU working agenda. Everything changed in recent years and the PESCO initiative which was introduced in Lisbon treaty in 2009 was finally signed in 2017 and received major support from the EU member states so for this thesis it was important to identify the main reasons behind it. This thesis formulates four main objectives which are as follows: To analyse neoliberal institutionalism theory's main aspects, while focusing on how various international institutions help states to create formal regimes and control their interdependence. This theory was selected because it allows to analyse why states need to create new treaties and why the institutions are important for it to happen. Second objective was to analyse the EU common security and defence policy's development since the signing of the Saint-Malo declaration which is considered to be the beginning of the policy. Third objective was to analyse PESCO initiative and main aspects of it. Fourth goal was to identify why 2016-2017 years were crucial for further development of the common security and defence policy and to analyse the factors that led EU institutions and EU member states to consider this policy as one of the priorities in their working agenda. Process tracing method introduced by Peter A. Hall was chosen to answer the main thesis question. This method helps to identify how the sequence of factors creates an opportunity for new phenomenon to arise.

This study analysed that several external actions, new threats and challenges, were an impulse for EU to take actions strengthening the defence and security of the region. These aspects influenced EU institutions to start working towards further development of the EU common security and defence policy and during 2016-2017 years important aspects were done to search for instruments that can help EU member states to look back at PESCO initiative which is seen as an opportunity for military cooperation among the member states. Smaller EU member states were strongly influenced by the Germany and France which strongly supported PESCO initiative and participated in various discussions for the agreement to be finally signed. It was important not to create two-speed EU integration, so most of the member states expressed their support for the development of EU common security and defence policy if it will not duplicate NATO structures and EU-NATO ties will not be weakened.